

Západočeské univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

Poučovací povinnost soudu v civilním řízení

Ivana Svobodová

Plzeň, 2014

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma „Poučovací povinnost soudu v civilním řízení“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem pro diplomovou práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2014

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Miloslavu Ungrovi za pomoc při vypracování této práce.

OBSAH:

PŘEDMLUVA	3
I. POUČOVACÍ POVINNOST A JEJÍ VÝZNAM V CIVILNÍM ŘÍZENÍ	
1. Pojmy poučovací povinnost, civilní řízení a jejich charakteristika	6
1.1 Poučovací povinnost	6
1.2 Civilní řízení	6
2. Význam poučovací povinnosti v civilním řízení	7
3. Forma a obsah poučení	9
3.1 Forma poučení	9
3.2 Obsah poučovací povinnosti	10
II. DRUHY POUČOVACÍ POVINNOSTI	
1. Obecná poučovací povinnost	12
1.1 Obecné poučení dle § 5 o.s.ř.	12
1.2 Obecné poučení dle § 32 odst. 3 o.s.ř.	14
1.3 Obecné poučení dle § 118a odst. 4 o.s.ř.	15
2. Zvláštní poučovací povinnosti	16
2.1 Poučení o námitce podjatosti - § 15a o.s.ř.	16
2.2 Poučení o možnosti žádat o ustanovení zástupce - § 30 o.s.ř.	17
2.3 Poučení o utajovaných informacích - § 40a o.s.ř.	17
2.4 Poučení o odstranění vad podání - § 43 o.s.ř.	18
2.5 Poučení o následcích odepření přijetí písemnosti - § 50c o.s.ř.	19
2.6 Poučení o možnosti předvedení - § 52 odst. 1 o.s.ř.	19
2.7 Poučení o vyjádření se k žalobnímu nároku - § 114b odst. 5 o.s.ř.	20
2.8 Poučení v přípravném jednání - § 114c odst. 5 až 7 o.s.ř.	20
2.9 Poučení o povinnosti zachovávat mlčenlivost - § 116 odst. 3 o.s.ř.	20
2.10 Poučení o doplnění tvrzení a důkazů - § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř.	21
2.11 Poučení o účincích přistoupení nebo změně účastníka - § 118b odst. 2 o.s.ř.	21
2.12 Poučení před skončením jednání - § 119a odst. 1 o.s.ř.	22
2.13 Poučení svědka - § 126 odst. 1 a 2 o.s.ř.	22
2.14 Poučení v rozsudku - § 157 odst. 1 o.s.ř.	23
2.15 Poučení dle § 169 odst. 1 o.s.ř.	23

2.16 Poučení při výkonu rozhodnutí § 254 odst. 3 o.s.ř.	23
2.17 Poučení o možnosti předvedení - § 260d odst. 3 o.s.ř.	24

III. UPLATNĚNÍ POUČENÍ V NĚKTERÝCH ŘÍZENÍCH

1. Poučovací povinnost ve smírčím řízení	25
1.1 Následky nesplnění poučovací povinnosti ve smírčím řízení	27
2. Poučovací povinnost v přípravném jednání	27
3. Poučovací povinnost o právu hmotném	30
3.1 Poučení k povinnosti dotvrzovací z neúplných skutkových tvrzení	35
3.2 Poučení k povinnosti dotvrzovací z chybného právního hodnocení	37
3.3 Poučení k povinnosti unést důkazní břemeno	39
4. Poučovací povinnost v rámci meritorního rozhodnutí	44
4.1 Poučení uváděná v rozsudku	44
4.2 Poučení uváděné v usnesení	46
5. Poučovací povinnost odvolacího soudu	48
6. Poučovací povinnost ve vykonávacím řízení	51

IV. PRAKTICKÉ PŘÍKLADY NÁSLEDKŮ NESPLNĚNÍ POUČOVACÍ POVINNOSTI

1. Chyby soudů při plnění poučovací povinnosti	53
2. Následky nesplnění poučovací povinnosti v soudní praxi	54

V. ZÁVĚR

1. Závěr	56
2. Seznam použité literatury	58
3. Cizojazyčné resumé	61

PŘEDMLUVA

Poučovací povinnost soudu měla různou podobu a postupně se vyvíjela. Do procesního práva se za Rakouska-Uherska dostala tato povinnost poprvé v roce 1895, kdy byla včleněna do ust. § 182 odst. 1 zákona č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních. Po rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 a vzniku Československa, došlo k prozatímnímu převzetí (recepti) Rakousko-Uherského právního řádu a tento zákon platil na našem území až do roku 1950, kdy byl nahrazen zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), který upravoval poučovací povinnost soudu zejména v § 7.

Tento zákon poté nahradil zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1.4.1964 (dále jen „o.s.ř.“) a soudy měly podle něho nejen povinnost poučit strany o jejich procesních a hmotněprávních právech a povinnostech, ale zároveň přejímaly odpovědnost i za výsledek sporu, tedy i za zjištění materiální pravdy. V rámci změn tohoto zákona nabyl dne 1.1.1992 účinnosti zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, jenž občanský soudní řád významně novelizoval a to i v oblasti poučovací povinnosti. Podle důvodové zprávy k novele zákona bylo, s ohledem na nové politické a ekonomické poměry vyvolané listopadovou revolucí, třeba do vydání ústavy národních republik a federace, přizpůsobovat dosavadní právní řád novým poměrům a připravovat tak konečné řešení v nových základních kodexech. To platilo jak o právu hmotném (občanský a obchodní zákoník, zákoník práce), tak i formálním (občanský soudní řád). Pojetí novely občanského soudního řádu vycházelo z dosažené úrovně společenských a ekonomických vztahů i z mezinárodních trendů vývoje formálního práva a občanský soudní řád se přizpůsoboval novým úpravám prováděným také v ostatním zákonodárství. Úkolem zákona bylo tedy odstranit nedemokratické prvky obsažené v dosavadním občanském soudním řádu, vytvořit procesní předpis pro obchodní soudnictví, které přešlo z hospodářské arbitráže na obecné soudy, a pro správní soudnictví, které bylo nově v našem právním řádu zaváděno s tím, že obojí toto nové soudnictví budou

vykonávat soudy integrované soustavy a budou postupovat podle občanského soudního řádu.

V oblasti poučovací povinnosti nastal odklon od ochranné role státu a bylo zavedeno základní pravidlo, že soudy poskytují účastníkům poučení jen o jejich procesních právech a povinnostech. K částečnému prolomení tohoto pravidla ale došlo poté, kdy dne 1.1.2001 nabyt účinnosti zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Rostoucí význam poučovací povinnosti je patrný i z dalších novel občanského soudního řádu, které následovaly v letech 2000 až 2009. Jednalo se o zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinný od 1.4.2005 a zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony, účinný od 1.7.2009. Na základě těchto novel začal být dáván důraz nikoliv jen na formu poučení, ale i na jeho obsah, což byla reakce na skutečnost, že se zvýšila odpovědnost účastníků za zjištění skutkového stavu. Dále již bylo přípustné, aby soud (byť v rámci pokusu o smír) věc probral s účastníky po hmotněprávní stránce a byla znovu upravena zvláštní poučovací povinnost o důsledcích koncentrace řízení a o rozhodném okamžiku, ke kterému nastává.

Vzhledem k tomu, že se každý z nás může dostat do situace, kdy se stane záměrně (o své vůli) nebo nedobrovolně (proti své vůli) účastníkem v občanském soudním řízení, zejména v situaci, kdy nemá právní znalosti a nevyužije možnosti nechat se v řízení zastupovat právním zástupcem, nabývá pro něho poučení o jeho procesních právech a povinnostech ještě hlubšího významu.

Cílem práce je provedení ucelené analýzy současné právní úpravy poučovací povinnosti v civilním řízení a snaha o zhodnocení vlivu poučovací povinnosti na průběh řízení a zejména na výsledek řízení.

S ohledem na tuto skutečnost se ve své práci zabývám nejprve stručnou charakteristikou poučovací povinnosti a jejím významem v civilním řízení. Dále se s využitím judikátů podrobně věnuji jednotlivým druhům poučovací povinnosti a jejím

významem pro uplatňování práv a plnění povinností účastníků, včetně následků nesplnění poučovací povinnosti ze strany soudu, čemuž odpovídá systematika a členění diplomové práce.

Za použití odborné literatury, jak v knižní podobě, tak publikovanými odbornými články, které se poučovací povinností v civilním řízení podrobně zabývají, a dále za využití soudní judikatury, jsem se zaměřila na vystižení podstaty účelu, významu a právních důsledků poučovací povinnosti a na praktické příklady následků nesplnění poučovací povinnosti v soudní praxi.

I. POUČOVACÍ POVINNOST A JEJÍ VÝZNAM V CIVILNÍM ŘÍZENÍ

1. Pojmy poučovací povinnost, civilní řízení a jejich charakteristika

1.1 Poučovací povinnost

Poučovací povinnost obecně je povinnost orgánu veřejné moci, což je státní orgán nebo orgán samosprávy, ze zákona oprávněný autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech fyzických i právnických osob, poučit v souladu se zákonem účastníka řízení o jeho procesních právech a povinnostech už v průběhu vedeného řízení nebo jednání a zejména jej poučit o jeho právech a povinnostech v rozhodnutí (rozsudku), kterým řízení (jednání) ukončuje.

Poučení tak tvoří veškeré informace, které musí být stranám a osobám zúčastněným na sporu poskytnuty, aby tyto strany a osoby neutrpěly újmu z důvodu neznalosti svých procesních práv a povinností, případně z nevědomosti o své povinnosti tvrdit a prokazovat svůj konkrétní hmotněprávní nárok.¹⁾

1.2 Civilní řízení

Civilní řízení (proces) je zákonem upravený postup soudu při projednání a rozhodnutí sporu o soukromé právo. Jedná se o činnost soudu i sporných stran směřující k tomu, aby soukromoprávní nárok přestal být sporný tím, že je určen výrokem soudu. Soud zde vystupuje jako nositel státní moci. Jeho prostřednictvím plní stát jednu ze svých základních funkcí, tedy poskytuje soudní ochranu subjektům, na které se vztahuje jeho jurisdikce. Prostřednictvím ochrany subjektivních práv však civilní proces plní důležitou funkci i ve vztahu k právu objektivnímu. Zabezpečuje totiž podstatnou složku hmotných soukromých práv, a to jejich vymahatelnost, resp. vědomí, že práva jsou vymahatelná.²⁾

---

¹⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 294. ISBN: 978-80-7357-414-7.

²⁾ HRMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 7. ISBN: 978-80-7400-463-6.

„Civilní proces můžeme tedy stručně definovat jako soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.“³⁾

2. Význam poučovací povinnosti v civilním řízení

„Poučovací povinnost je součástí moderního kontinentálního civilního procesu; je prostředkem komunikace mezi soudem a účastníky, výrazem jejich podílu na odpovědnosti za výsledek řízení. Poučení směřuje ke stranám řízení, na nichž je, aby se podle poskytnutého poučení rozhodly, jakým způsobem budou v řízení vystupovat.“ Poučení se poskytuje především v řízení sporném, které je ovládáno zásadou dispoziční a zásadou projednací a kde je výsledek procesu závislý na úkonech účastníků, o jejichž subjektivní práva jde. Poskytuje se ale také v řízení nesporném, které je ovládáno zásadou oficiality, zásadou vyhledávací a zásadou materiální pravdy, kde proti sobě nestojí žalobce a žalovaný a soud zde nemá roli pouhého rozhodce jako v řízení sporném, ale soud musí sám aktivně postupovat tak, aby bylo dosaženo účelu řízení (např. v dědickém řízení se poučují dědici o náležitostech a o účincích odmítnutí dědictví a věřitelé o možných důsledcích včasného neoznámení jejich pohledávky vůči zůstaviteli).

Pro civilní řízení sporné je charakteristické soupeření dvou stran o právo. Na výsledku řízení mají strany protichůdný zájem. Civilní proces by měl sloužit k ochraně subjektivních práv, která subjektům poskytuje právo hmotné. Výsledek sporu je však kromě hmotně právní stránky závislý z velké části na tom, jak strany využívají procesní možnosti nebo zanedbávají procesní povinnosti. Za této situace je hlavním smyslem poučovací povinnosti, aby strany věděly, jaká mají procesní práva a jaké musí plnit procesní povinnosti tak, aby pro neznalost procesních pravidel neutrpěly ve sporu prohru.⁴⁾

---

³⁾ WINTEROVÁ Alena a kolektiv. *Občanské právo procesní, studijní příručka*. 1. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 1996, s. 26. ISBN: 80-85866 -17- X.

⁴⁾ HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 1-2. ISBN: 978-80-7400-463-6.

„Soud tedy poučuje proto, aby nenastala nemožnost realizace práva jen kvůli neznalosti procesních pravidel. Krajním pojetím poučovací povinnosti je požadavek, aby soud upozornil účastníka na vše, co může uplatnit, aby byl v řízení úspěšný, což však může vést a v minulosti vedlo ke vzniku pochybností o nestrannosti soudce, kdy jedné straně se může jevit, že protistraně je pomáháno více.“⁵⁾

„Správně poskytnuté poučení má pomoci účastníkovi, a to zejména účastníkovi právně nevzdělanému, aby věděl, jaké možnosti a povinnosti má v určité procesní situaci. Poučovací povinnost má význam také ve vztahu k účastníkovi, který je zastoupený právním zástupcem. Poučení totiž slouží jako významný indikátor toho, jakým směrem se řízení právě vyvíjí, jaké rozhodnutí soudu lze očekávat.

Kromě tohoto pohledu ze strany účastníka řízení je poučovací povinnost významná pochopitelně i z pohledu soudu. Pojetí poučovací povinnosti totiž věrně odráží celkový stav civilního procesu. Ve chvíli, kdy se proces stává stále složitější, s mnoha pravidly a variantami chování, je těžší pro účastníka řízení, často bez právního vzdělání, se v něm orientovat. V zájmu urychlení řízení, jeho ekonomické racionalizace, jsou do procesu vnášeny nové postupy, které vážou na určité procesní úkony nebo jejich zmeškání závažné důsledky ohledně úspěchu ve věci samé. Logicky pak musí narůstat požadavky na poučování ze strany soudu, který řízení řídí. Lze shledat přímou úměru mezi narůstající složitostí procesu a rozsahem a podrobností úpravy poučovací povinnosti soudu. Jejím neplnění pak musí zcela jednoznačně odpovídat i důsledky vyvozené zejména v přezkumném řízení.“

S přihlédnutím ke všem těmto hlediskům je možno konstatovat, že poskytování poučení je významné nejen pro jeho adresáta, ale i pro soud samotný a jeho nedostatek může založit závažnou vadu řízení, pro kterou rozhodnutí soudu ve věci samé nemusí obstát.⁶⁾

---

⁵⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN 1210-6410.

⁶⁾ HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 1-2. ISBN: 978-80-7400-463-6.

3. Forma a obsah poučení

Poučení v civilním řízení je věcí soudce, který při rozhodování o jeho formě a obsahu vychází ze zákona, a současně dbá na to, aby mu účastníci řízení porozuměli.

3.1 Forma poučení

Poučení v civilním řízení provádí soud zpravidla ústně v průběhu řízení a poučení se zaznamená do protokolu, což potvrdil např. Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 21 Cdo 5030/2008 ze dne 12.1.2010, podle kterého se poučení podle ustanovení § 118a o.s.ř. provádí „v průběhu jednání“ a to, co se v průběhu jednání odehrálo (včetně „poučení poskytnutých účastníkům“) se podle ustanovení § 40 odst. 1 o.s.ř. pouze zaznamená do protokolu.

V případě, kdy soud ukládá účastníku řízení nějakou (byť i procesní) povinnost, děje se tak usnesením (např. poučení o vadách podání, o způsobu, jakým vady odstranit a o následcích jejich neodstranění).

„Při úvahách o formě poučení je nutné brát v potaz zejména charakter civilního procesu, pro který je správná forma právních úkonů podstatná. Formální přísnost platí v první řadě pro soud, který může v procesu postupovat pouze takovým způsobem, který mu zákon umožňuje. V civilním procesu není poučovací povinnost soudu jeho cílem, stejně jako není nejdůležitější povinností soudu. Jeho hlavní povinností je projednat a rozhodnout věc způsobem vedeným podle zákona a poučovací povinnost má povahu nástroje sloužícího k jejímu splnění. Je-li účelem poučovací povinnosti v civilním řízení, aby si jeho účastník uvědomil svá práva a povinnosti, pak i pokud tohoto cíle bylo dosaženo, ale ve formě jiné než předpokládá zákon, je otázkou, zda následkem nedostatku formy nebude celé poučení vadné.

Jako příklad si lze představit situaci, ve které soud dospěje k závěru, že účastník k rozhodným skutkovým tvrzením nenavrhl důkaz k jejich prokázání. V rámci přípravy jednání jej soud písemným usnesením vyzve, aby nejpozději při jednání předložil důkazy ke svému tvrzení. Poučí jej rovněž, že ve věci bude neúspěšný, jestliže rozhodná skutečnost nebude prokázána. Účastník požadovaný důkaz při jednání nepředloží, soud jej však již v průběhu jednání znovu o důkazní povinnosti

nepoučí a rozhodne ve věci na základě neunesení důkazního břemene. Takový postup je sice formálně nesprávný, nelze však shledávat, že by způsoboval nesprávnost rozhodnutí.⁷⁾

3.2 Obsah poučovací povinnosti

„Obsahem poučovací povinnosti je sdělení účastníkům, jaká práva a povinnosti v řízení mají. Poučovací povinnost má v materiálním procesu své nesporné místo, nesmí však suplovat právní pomoc, kterou účastníkům poskytují především jejich advokáti a nesmí narušovat rovnost účastníků v řízení. Má-li mít skutečně význam, nesmí být všeobecná, ale konkrétní a musí se účastníkům dostat v takové procesní situaci, v jaké je to třeba.“

Účastníci mají v souladu s článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod právo na soudní a jinou právní ochranu. „Obsahem takového práva je právo obrátit se se svojí věcí na soud, a očekávat, že při splnění podmínek pro zahájení řízení soud projedná a rozhodne tuto věc podle zákonných pravidel, která platí pro každého stejně. Má-li však soud poskytnout soudní ochranu, pak musí především oběma stranám zabezpečit spravedlivé soudní řízení. Spravedlivé je takové řízení, ve kterém platí pravidla stejně pro obě strany (pokud se samozřejmě nacházejí ve stejné procesní situaci) a strany tato pravidla znají a rozumí jim.“

Obsah poučovací povinnosti ze strany soudu má úzký vztah s tím, jak své procesní povinnosti plní účastníci. V nejobecnější rovině jde o poznání, že účastníci mohou své povinnosti plnit tehdy, jestliže je jim známo jaké povinnosti mají. Pokud jim to zřejmě známo není, měl by je soud o existenci takové povinnosti poučit. V některých případech je vztah poučovací povinnosti soudu a procesní povinnosti užší, lze říci podmíněný. „Tak např. soud nemůže založit své rozhodnutí na neunesení důkazního břemene, aniž by před tím poskytl takovému účastníkovi poučení o jeho povinnosti navrhnout důkazy k tvrzeným rozhodným skutečnostem a o následcích, nebude-li se tímto poučením řídit.“

---

⁷⁾ HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 18-19. ISBN: 978-80-7400-463-6.

„Soud by se proto neměl spokojit s tím, že určitou informaci sdělil, ale měl by si, jak odpovídá zásadám fungující komunikace, rovněž ověřit, zda adresát, tedy zpravidla účastník řízení, předávané informaci rozumí.“ „Obsah poučení by měl být přizpůsoben účastníkovi řízení, který nemá žádné právní vzdělání a pod právními termíny si mnohdy může představovat úplně něco jiného. Pokud soud v takovém případě použije právních termínů, měl by stručně vysvětlit i jejich obsah. Vyhnout by se měl zejména těm termínům, jejichž užívání si zažila soudní praxe, a které nejsou obecně známé a nevyplývají ani z textu zákona. Může se jednat o taková slova jako „žalobní petit, aktivní legitimace“ nebo o zkratky „PM, PZ“.“

Poučovací povinnost soudu však není bezbřehá a poskytnuté poučení musí vycházet z konkrétní procesní situace. „Nelze ji vykládat tak, že by obecný soud měl na základě jakéhokoli podání účastníka reagovat poučením zahrnujícím všechny myslitelné povinnosti a všechna myslitelná práva, jejichž realizace by během civilního procesu připadala v úvahu.“

Na druhou stranu je poučovací povinnost soudu označována soudní praxí jako povinnost objektivní, jak konstatoval např. Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 33 Cdo 3977/2009 ze dne 31.1.2012. Podle tohoto rozsudku „je poučovací povinnost svojí povahou objektivní a nebylo-li účastníku potřebné poučení poskytnuto, ačkoliv se tak mělo stát, došlo k porušení zákonného ustanovení a řízení před soudem prvního stupně je z tohoto důvodu vždy postiženo vadou, bez ohledu na to, zda poznatky o tom vyšly najevo až v odvolacím řízení.“ Takovéto konstatování prakticky znamená, že „soud má poučovací povinnost i v případě, kdy se sám domnívá, že poučení není nutné poskytovat, nebo ho otázka poučování vůbec nenapadne, neboť i v takových případech může neposkytnutí poučení znamenat vadu řízení.“⁸⁾

---

⁸⁾ HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 21. ISBN: 978-80-7400-463-6.

II. DRUHY POUČOVACÍ POVINNOSTI

1. Obecná poučovací povinnost

Obecnou poučovací povinnost v o.s.ř. upravují především ustanovení § 5 o. s. ř., podle kterého „soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech“, dále ustanovení § 32 odst. 3 o.s.ř., podle kterého „povinnost soudu poskytnout účastníku potřebná poučení, výzvy nebo upozornění lze splnit i tím, že budou poskytnuty jeho zástupci; to neplatí, udělil-li účastník svému zástupci plnou moc jen pro určité úkony“ a ustanovení § 118a odst. 4 o.s.ř., podle kterého „při jednání předseda senátu poskytuje účastníkům poučení též o jiných jejich procesních právech a povinnostech, to neplatí, je-li účastník zastoupen advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními předpisy.“⁹⁾

1.1 Obecné poučení dle § 5 o.s.ř.

„Z jednoznačné, striktní formulace ustanovení § 5 o.s.ř. je nutno usuzovat, že poučení může být poskytováno pouze v mezích obsahu procesněprávního vztahu, tedy o subjektivních procesních právech a povinnostech vyplývajících z určité procesněprávní normy. Poučení poskytované účastníkům soudem se nemůže zakládat na hmotněprávní normě, resp. nemůže poukazovat na subjektivní práva a povinnosti vyplývající ze vztahů hmotněprávních, i kdyby z určité hmotněprávní situace bezprostředně vyplývala odpovídající procesní práva. Tak např. návrhy na přistoupení dalšího účastníka do řízení podle § 92 odst. 1 o.s.ř. nebo návrh na provedení záměny účastníka podle § 92 odst. 2 o.s.ř., stejně jako změna žaloby podle § 95 o.s.ř. je ryze procesním úkonem a realizací procesních práv účastníka, avšak takový procesní úkon by zcela ztrácel svůj smysl, pokud by nebyl podložen určitou hmotněprávní situací, jež by se zakládala na normách hmotného práva.

Jestliže tedy v průběhu řízení soud zjistí, že s projednávaným sporem bezprostředně souvisí určité materiální právo nebo povinnosti další osoby, která by

---

⁹⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 294. ISBN: 978-80-7357-414-7.

proto mohla přistoupit do řízení, nebo osoby, jež by mohla vystřídat původního účastníka řízení, který nemá ve sporu věcnou legitimaci, anebo jestliže soud zjistil hmotněprávní okolnosti, jež vylučují úspěch žalobce ve sporu (např., že uplatněné nároky žalobce vyplývají ze závazku, který zanikl splněním nebo započtením, prominutím dluhu apod., anebo ze závazku, který podle hmotného práva vůbec nevznikl apod.), nemůže být účastníkovi poskytnuto poučení ani o procesním postupu, aniž by se bezprostředně zakládal na určité konkrétní hmotněprávní situaci. Poskytnuté poučení by totiž nutně obsahovalo „hmotněprávní aspekt“ a přestalo by být pouhým poučením o procesních právech účastníka ve smyslu ustanovení § 5 o.s.ř.

Jestliže se důsledky určité hmotněprávní situace upravované materiální normou bezprostředně promítají do oblasti procesní, poučení se nemůže vztahovat pouze na procesní práva a povinnosti účastníků, ale zahrnuje také poučení o jejich hmotných právech a povinnostech, což platná úprava poučovací povinnosti soudu nepřipouští. Dokonce i v případě soudního uplatnění nároku, který neodpovídá hmotnému právu (např. kdyby se účastník domáhal snížení nájemného ze sociálních důvodů), obsahovalo by odpovídající poučení, poskytnuté účastníkovi soudem, zvláštní „hmotněprávní aspekt“ a bylo by tedy podle platné právní úpravy § 5 o.s.ř. nepřijatelné. Ve všech případech, kde poučení o procesním právu (o možnosti přistoupení dalších účastníků do řízení, o možnosti záměny účastníků či o možnosti zpětvzetí žaloby apod.) předpokládá také vysvětlení příslušných norem hmotného práva, nelze účastníkovi poskytnout poučení podle § 5 o.s.ř., neboť jakékoliv poučení o hmotném právu, i když má významné důsledky procesní, vylučuje ryze procesní povahu takového poučení.

Pro všechny uvedené případy (i pro početné případy další) je charakteristické nerozlučné vzájemné sepětí procesní a materiální složky, což má za následek, že poučení účastníka o procesních právech a povinnostech nelze poskytnout samostatně, aniž by soud současně poskytoval poučení o určitém hmotněprávním vztahu, resp. o materiálních právech a povinnostech, jež z takového vztahu vyplývají.¹⁰⁾

---

¹⁰⁾ MACUR, Josef. Problémy legislativní úpravy poučovací povinnosti soudu v civilním řízení. *Právní rozhledy*. 1998, č. 12, s. 597. ISSN 1210-6410.

K poučovací povinnosti soudu podle § 5 o.s.ř. se také vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 25. června 1997,¹¹⁾ v němž konstatuje, že podle § 5 o.s.ř. soudy poskytují účastníkům řízení poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Podle názoru Ústavního soudu ustanovení § 5 o.s.ř. Je nutno vyložit tak, že soud je povinen účastníky poučit, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti ukládají procesněprávní předpisy, jak je nutno procesní úkony provést, popřípadě jak je třeba odstranit vady procesních úkonů již učiněných, aby vyvolaly zamýšlené procesní účinky. Cílem poučovací povinnosti je informace účastníka o tom, jaká má v procesu práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolat zamýšlené účinky a aby mohly splnit své procesní povinnosti.

Do poučovací povinnosti tedy nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, ale jen pomoc k tomu, aby mohl zákonem stanoveným způsobem dát najevo, co hodlá v řízení učinit. Někdy vznikají pochybnosti o rozsahu poučovací povinnosti soudu tam, kde má procesní právo i hmotněprávní aspekt. Do uvedené skupiny spadají případy, kdy nedostatky, které by vedly k zamítnutí žaloby, lze odstranit procesními úkony, avšak nutnost provedení těchto procesních úkonů nevyplývá z procesněprávních předpisů, ale z hmotného práva.

1.2 Obecné poučení dle § 32 odst. 3 o.s.ř.

Podle § 32 odst. 3 o.s.ř., má soud povinnost poskytnout účastníku potřebná poučení, výzvy nebo upozornění, tuto povinnost lze splnit i tím, že budou poskytnuty jeho zástupci; to neplatí, udělil-li účastník svému zástupci plnou moc jen pro určité úkony.

„Obecně platí, že poučovací povinnost má směřovat vůči účastníkovi přímo. Je-li zastoupen, je dostatečné poskytnout poučení prostřednictvím právního zástupce. Poučení má být konkrétní a účelné. Účastníkovi, který je právně zastoupen, tak bude poskytováno poučení jinou formou než nezastoupenému. Některá procesní poučení mohou být natolik složitá, že není možné nezastoupenému účastníkovi toliko ocitovat znění příslušného ustanovení. Je třeba poskytnout přiměřené konkrétní

---

¹¹⁾ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 63/96 [82/1997 Usn.] ze dne 25. června 1997.

poučení, např. i formou dotazování.¹²⁾

„Postupuje-li soud tak, že v případech, kdy to zákon umožňuje, poučí, vyzve nebo upozorní namísto účastníka jeho zástupce, má to ty důsledky, jako kdyby poučil, vyzval nebo upozornil samotného účastníka, a účastník nemůže skutečnost, že nebyl poučen, vyzván či upozorněn osobně, později v řízení úspěšně uplatnit jako důvod opravného prostředku proti rozhodnutí soudu.“¹³⁾

1.3 Obecné poučení dle § 118a odst. 4 o.s.ř.

Podle § 118a odst. 4 o.s.ř., při jednání předseda senátu poskytuje účastníkům poučení též o jiných jejich procesních právech a povinnostech, to neplatí, je-li účastník zastoupen advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními předpisy. K tomu se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 21 Cdo 1491/2002 ze dne 20.3.2003, ve kterém uvádí: „Poučovací povinnost soudu podle § 118a odst. 1 a 3 o.s.ř. je směřována – na rozdíl od poučovací povinnosti podle § 118a odst. 4 o.s.ř. - i vůči účastníku, který je zastoupen advokátem.“ Poučení čistě procesní povahy tak soud straně, která je zastoupena advokátem nebo notářem, poskytnout nemusí, pokud zákon výslovně nestanoví jinak (např. poučení o možnosti podat odvolání je povinnou součástí rozsudku, i když je doručován advokátu).

U účastníků právně zastoupených se předpokládá, že se jim dostane náležité péče a právní pomoci od advokáta či notáře a poučovací povinnosti soudu by tedy byla v tomto případě nadbytečná. „Jde o jediný příklad, kdy občanský soudní řád odlišuje poučení účastníka právně nezastoupeného od poučení účastníka zastoupeného advokátem nebo notářem.“ Může jít např. o poučení o možnosti dispozičních úkonů (např. o změně žaloby), uznání nároku, o možnosti navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání. Tato poučení se poskytují pouze účastníkům, kteří jsou při jednání přítomni. „Jsou-li však při jednání přítomni všichni účastníci řízení, nabízí se v souvislosti s touto poučovací povinností otázka její praktické realizace.

---

¹²⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN 1210-6410.

¹³⁾ SVOBODA Karel, SMOLÍK Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renáta a kolektiv. *Občanský soudní řád*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 133. ISBN: 978-80-7400-506-0.

Soud poskytuje poučení při jednání ústně, je tedy zřejmé, že bude-li poskytovat poučení při jednání, uslyší jej i účastníci zastoupení advokátem nebo notářem. Ustanovení § 118a odst. 4 o.s.ř. se tak v konečném důsledku mívá zákonodárcem zamýšleným účinkem.¹⁴⁾

2. Zvláštní poučovací povinnosti

Zvláštní poučovací povinnosti v civilním řízení vycházejí z obecných poučovacích povinností a konkretizují obecné pravidlo. Soudu je v o.s.ř. uložena zvláštní poučovací povinnost zejména v ustanoveních § 15a odst. 1, § 30 odst. 1, § 40a, § 43, § 50c, § 52 odst. 1, § 114b odst. 5, § 114c odst. 5 až 7, § 116 odst. 3, § 118a odst. 1 až 3, § 118b odst. 2, § 119a odst. 1, § 126 odst. 1 a 2, § 157 odst. 1, § 169 odst. 1, § 254 odst. 3, § 260d odst. 3.

„Pouze nesplnění zvláštní poučovací povinnosti soudu vůči účastníkovi může mít procesněprávní následky uvedené většinou v příslušných ustanoveních nebo jinde [viz např. § 204 odst. 2, § 205a odst. 1 písm. d)].¹⁵⁾

2.1 Poučení o námitce podjatosti - § 15a o.s.ř.

Jedním z prvních poučení je poučení o námitce podjatosti dle § 15a o.s.ř., podle kterého mají účastníci právo vyjádřit se k osobám soudců a přísedících, kteří mají podle rozvrhu věc projednat a rozhodnout. Přestože takovéto poučení bývá obsaženo už v písemném předvolání doručovaném účastníkům, je vhodné, aby se na začátku přípravného jednání soudce účastníkům představil, a znovu jim poskytl možnost vznést námitku podjatosti, neboť až teprve tváří v tvář účastníkům může vyjít najevo, že soudce má nebo může mít určitý poměr k věci, účastníkům nebo jejich zástupcům.

Důsledkem zanedbání poučovací povinnosti o námitce podjatosti vzniká účastníkovi možnost vznášet námitku podjatosti i později, než při prvním jednání,

---

¹⁴⁾ BARTONÍČKOVÁ Klára. Poučovací povinnost soudu. *Jurisprudence*. 2006, č. 3, s. 12-15. ISSN: 1212-9909.

¹⁵⁾ ŠKÁROVÁ Marta a kolektiv. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2009, s. 17. ISBN: 978-80-7201-769-0.

kterého se zúčastní soudce (přisedící), o jehož vyloučení jde a podle ust. § 16b o.s.ř. může být také odvolacím důvodem, případně k tomu může přihlédnout i dovolací soud, je-li dovolání přípustné.

2.2 Poučení o možnosti žádat o ustanovení zástupce - § 30 o.s.ř.

Dalším z řady poučení je poučení o možnosti žádat o ustanovení zástupce dle § 30 o.s.ř., podle kterého účastník, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, má právo žádat o ustanovení zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů, nebo za stejných předpokladů může účastník žádat o ustanovení zástupce z řad advokátů.

Soud je v daném případě povinen účastníka nejen poučit, ale v případě podání žádosti o ustanovení zástupce musí o jeho žádosti také rozhodnout. Pokud tak neučiní, může zatížit řízení vadou, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, jak konstatoval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 25. února 2004,¹⁶⁾ kterým zrušil usnesení Městského soudu v Praze a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1. V daném případě Nejvyšší soud shledal pochybení v tom, že soud prvního stupně pominul žádost žalobce o ustanovení zástupce v zahájeném řízení a nerozhodl o ní před tím, než učinil další úkony řízení, odmítl jeho žalobu pro nedostatky žaloby, které ani přes výzvu žalobci odstraněny nebyly, čímž zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

2.3 Poučení o utajovaných informacích - § 40a o.s.ř.

V případech, kdy jsou v řízení projednávány utajované informace, je předseda senátu povinen přisedící, účastníky, osoby oprávněné za ně jednat, zástupce účastníků, znalce, tlumočníky, osoby uvedené v § 116 odst. 3 a další osoby, které se podle zákona musí zúčastnit řízení, předem podle zvláštního předpisu poučit, což není potřeba u těch osob, které se prokáží platným osvědčením fyzické osoby pro příslušný stupeň utajení utajovaných informací.

---

¹⁶⁾ Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 63/2004 ze dne 25. února 2004

„Toto ustanovení je, oproti jiným, ve kterých je upravena poučovací povinnost, výjimečné tím, že předseda senátu poskytuje poučení nejen účastníkům či jejich zástupcům, ale rovněž přísedícím, znalcům, tlumočnickům a jiným osobám. V poučení je nutno uvést povinnosti, které pro poučovanou osobu vyplývají z § 14 odst. 1 písm. a), b) zákona č. 148/1998 Sb. (dodržovat ochranu utajovaných skutečností a oznamovat neprodleně případy neoprávněného nakládání s utajovanými skutečnostmi), a také možnost Národního bezpečnostního úřadu uložit za porušení těchto povinností pokutu.

Pokud by soud poučení opomněl, tyto osoby by nemohly logicky protokol s poučením podepsat, a nestaly by se tím osobami určenými k seznámení s utajovanou skutečností. Došlo-li by pak v řízení k projednávání utajované skutečnosti za jejich účasti, porušil by tím předseda senátu povinnost stanovenou v zákoně č. 148/1998 Sb. a lze dovést, že by se tím vystavoval nebezpečí uložení pokuty.

O poučení podle § 40a odst. 3 o.s.ř. Je povinen předseda senátu do třiceti dnů vyrozumět Národní bezpečnostní úřad.¹⁷⁾

2.4 Poučení o odstranění vad podání - § 43 o.s.ř.

Velice důležitým poučením je poučení dle § 43 o.s.ř. o odstranění vad podání a o následcích neodstranění vad podání. Soud tak účastníkovi poskytuje součinnost a dává mu možnost odstranit nedostatky jeho podání tak, aby mohlo způsobit účastníkem zamýšlené následky.

Postupem § 43 odst. 1 o.s.ř. předseda senátu usnesením vyzve účastníka, aby bylo opraveno nebo doplněno podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité. Soud ve výzvě uvede konkrétní vadu nebo vady podání, jež je nutno opravit nebo do něho doplnit a v poučení poskytne účastníkovi určitý návod k tomu, jak a do kdy má opravu nebo doplnění provést. Dále účastníku určí lhůtu do kdy je třeba opravu nebo doplnění podání provést.

---

¹⁷⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN 1210-6410.

Současně postupem podle § 43 odst. 2 o.s.ř. účastníka poučí o možných následcích, které nastanou, pokud podání nebude účastníkem řádně opraveno nebo doplněno. V případě neodstranění nedostatků podání, kterým se zahajuje řízení, je následkem, že soud podání odmítne a v řízení dále nepokračuje; neodstranění nedostatků u ostatních podání nemá vliv na samotné řízení, ale soud k obsahu těchto podáním nijak nepřihlédne.

2.5 Poučení o následcích odepření přijetí písemnosti - § 50c o.s.ř.

Soud ve své činnosti komunikuje v nemalé míře s účastníky a dalšími stranami písemně, tj. prostřednictvím písemností, které jim zasílá. Vzhledem k tomu, že je důležité, aby jeho písemnosti byly také doručeny, řeší toto ustanovení postup v případě výslovného odepření přijetí písemnosti adresátem nebo osobou oprávněnou za něj písemnost přijmout (viz § 50a o.s.ř.) a následky s tím spojené. Postup podle § 50c přichází v úvahu pouze v případech, kdy byla písemnost doručována při jednání, jiném soudním úkonu nebo prostřednictvím doručujícího orgánu. Uvedený postup nelze uplatnit, pokud je písemnost doručována v elektronické podobě do datové schránky.

Pokud adresát, nebo osoba oprávněná za něj písemnost přijmout, odmítne písemnost převzít, nebo odmítne součinnost nezbytnou k řádnému doručení písemnosti, považuje se písemnost za doručenou dnem, v němž bylo odepřeno její přijetí nebo odepřena součinnost k jejímu řádnému doručení. Uvedené následky nastávají pouze v případě, že byl o nich adresát nebo osoba oprávněná za něj písemnost převzít, řádně poučeni, před doručením písemnosti.

2.6 Poučení o možnosti předvedení - § 52 odst. 1 o.s.ř.

Pro osoby předvolané k výslechu nebo ke znalci platí povinnost se v termínu a na místo stanoveném soudem řádně dostavit. Pokud by se osoba po včasném a účinném doručení předvolání bez omluvy nedostavila, může být předvedena, jestliže byla o možnosti předvedení řádně poučena (poučení je nejčastěji součástí písemnosti,

kteřou je osoba předvolána). O předvedení rozhodne předseda senátu usnesením, které se předvolané osobě doručí při jejím předvedení.

2.7 Poučení o vyjádření se k žalobnímu nároku - § 114b odst. 5 o.s.ř.

Toto poučení se aplikuje v případech, kdy z povahy věci nebo dalších zákonem stanovených situací uvedených v § 114b odst. 1 o.s.ř., může soud žalovanému uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu a připojil, případně označil důkazy, na nichž staví svojí obranu. Pokud soud současně poučí žalovaného (pokud je zastoupen, tak jeho advokáta) o tom, že jestliže se bez vážného důvodu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, bude mít soud za to, že nárok, který proti němu žalobce uplatňuje, uznává, může proto vydat rozsudek pro uznání (do doby než nabude rozsudek právní moc, nebrání nic tomu, aby soud prvního stupně nebo odvolací soud, schválil smír, který uzavřeli účastníci v další fázi řízení). K fikci uznání uplatněného nároku a možnosti rozhodnout rozsudkem pro uznání se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 25. ledna 2012,¹⁸⁾ podle kterého uvede-li žalovaný ve vyjádření podle ustanovení § 114b o.s.ř., aniž by zpochybňoval skutková tvrzení žalobce, právní důvody, na nichž staví svoji obranu, které mohou představovat právní důvody bránící vzniku uplatněného práva, nenastává fikce uznání uplatnění nároku a ve věci nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o.s.ř.

2.8 Poučení v přípravném jednání - § 114c odst. 5 až 7 o.s.ř.

Viz část III. bod 2. - Poučovací povinnost v přípravném jednání.

2.9 Poučení o povinnosti zachovávat mlčenlivost - § 116 odst. 3 o.s.ř.

V případech, kdy v rámci projednávání věci s vyloučením veřejnosti povolí soud jednotlivým fyzickým osobám, aby byly při jednání přítomny, musí tyto osoby

---

¹⁸⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 23 Cdo 4426/2011 ze dne 25. ledna 2012.

poučit o povinnosti zachovávat mlčenlivost o všem, co se při jednání o utajovaných informacích, obchodním tajemství nebo zájmech účastníků dozvěděly (v případech, kdy jsou v řízení projednávány utajované informace poučuje soud tyto osoby v souladu s § 40a o.s.ř.).

2.10 Poučení o doplnění tvrzení a důkazů - § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř.

Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevylicil všechny rozhodné skutečnosti nebo je uvedl neúplně, vyzve jej soud, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. Obdobně soud postupuje i v případě, pokud má za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru. Zjistí-li také soud, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby je označil bez zbytečného odkladu. Ve všech případech soud současně poučí účastníka o následcích nesplnění příslušné výzvy. Tímto následkem může být zejména to, že soud dospěje k jinému závěru o skutkovém stavu,¹⁹⁾ nebo účastník v konečném důsledku neunese důkazní břemeno a ve sporu nebude úspěšný.

Výslovná úprava poučení o povinnosti tvrzení a o povinnosti důkazní je projevem požadavku na předvídatelnost soudního rozhodnutí.

Dále viz část III. bod 3. - Poučovací povinnost o právu hmotném.

2.11 Poučení o účincích přistoupení nebo změně účastníka - § 118b odst. 2 o.s.ř.

Podle tohoto ustanovení musí soud v situaci, kdy došlo k přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1 o.s.ř.) nebo záměně účastníka (§ 92 odst. 2 o.s.ř.) poučit stávající účastníky o tom, že jim ve vztahu s novými účastníky nastávají účinky

---

¹⁹⁾ Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 1032/2009 ze dne 13. července 2011, týkající se žalobního požadavku náhrady za ztrátu zisku způsobenou nemožností pracovního výkonu vozidla při přepravě zboží v souvislosti s poškozením vozu, kdy soud konstatoval, že žalobní požadavek je způsobitelným podkladem pro skutkový závěr o vzniku majetkové újmy a nebylo-li tvrzení žalobce o takto vyličené ztrátě zisku v řízení prokázáno, neboť v uvedeném období o žádnou zakázku nepřišel, nejde o neunesení břemene tvrzení, které by bylo důvodem k poučení podle § 118a o.s.ř.

podle § 118b odst. 1 o.s.ř. skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka a které se ve věci konalo.

V daném případě se jedná o novou skutečnost, která má za následek prolomení koncentrace řízení. „Za takové situace se má za to, že k již nastolené koncentraci nedošlo a řízení je zkoncentrováno znovu až po skončení prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně. I zde platí, že soud může lhůtu pro zkoncentrování řízení k návrhu účastníka prodloužit ve smyslu § 118b odst. 1 věty první o.s.ř. K nové koncentraci dochází jen ve vztahu k právům a povinnostem, která se týkají nově nastoupivších účastníků.“²⁰⁾

2.12 Poučení před skončením jednání - § 119a odst. 1 o.s.ř.

Pokud je předseda senátu připraven ve věci vyhlásit rozhodnutí, je před skončením jednání povinen účastníky přítomné na jednání poučit, že musí uvést všechny rozhodné skutečnosti a označit důkazy dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a o.s.ř.

Rozhodl-li předseda senátu, že provede důkazy, nebo některé z důkazů, které navrhli účastníci poté, co jim bylo poskytnuto poučení dle § 119a odst. 1 o.s.ř. a po jejich provedení dospěje k závěru, že jednání lze skončit, musí účastníky (jejich zástupce nebo zmocněnce) opět poučit podle § 119a odst. 1 o.s.ř., neboť z původně poskytnutého poučení nelze vycházet, protože se mohla změnit konkrétní procesní situace, za které bylo poskytnuto.

2.13 Poučení svědka - § 126 odst. 1 a 2 o.s.ř.

V rámci řízení je každá fyzická osoba, která není účastníkem řízení, povinna dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi

---

²⁰⁾ SVOBODA Karel, SMOLÍK Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renáta a kolektiv. *Občanský soudní řád*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 425-426. ISBN: 978-80-7400-506-0.

rozhoduje soud. O právech a povinnostech svědka, stejně jako o významu svědecké výpovědi a o trestních následcích křivé výpovědi, poučí soud svědka na počátku jeho výslechu. Připadal-li by v úvahu jako svědek soudce, byl by dán důvod pro jeho vyloučení.

2.14 Poučení v rozsudku - § 157 odst. 1 o.s.ř.

Pokud je vyhotovován rozsudek, musí být v jeho písemném vyhotovení, mimo jiných zákonem stanovených náležitostí, uvedeno také poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek, poučení o lhůtě a místu k jeho podání a dále také poučení o možnosti výkonu rozhodnutí. V souladu s § 204 odst. 1 o.s.ř. se odvolání podává do patnácti dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje. Odvolání je podáno včas, pokud je před uplynutím lhůty podáno u příslušného soudu nebo odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit, např. u držitele poštovní licence nebo jiného provozovatele poštovních služeb.

2.15 Poučení v usnesení - § 169 odst. 1 o.s.ř.

Pokud je vyhotovováno usnesení, musí být v jeho písemném vyhotovení, mimo jiných zákonem stanovených náležitostí, uvedeno také poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek. Stejně jako v případě rozsudku i zde platí, že se v souladu s § 204 odst. 1 o.s.ř. podává odvolání do patnácti dnů od doručení písemného vyhotovení usnesení u soudu, proti jehož usnesení směřuje. Odvolání je podáno včas, pokud je před uplynutím lhůty podáno u příslušného soudu nebo odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit, např. u držitele poštovní licence nebo jiného provozovatele poštovních služeb.

2.16 Poučení při výkonu rozhodnutí - § 254 odst. 3 o.s.ř.

Také při výkonu rozhodnutí soud poskytuje účastníkům, jakož i dalším osobám, kterých se výkon rozhodnutí týká, poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Při plnění této poučovací povinnosti není podstatné, zda je některý adresát poučení zastoupen při výkonu rozhodnutí advokátem či notářem.

2.17 Poučení o možnosti předvedení - § 260d odst. 3 o.s.ř.

Poučení dle § 260d odst. 3 se, na rozdíl od poučení dle § 52 odst. 1 o.s.ř., vztahuje speciálně na toho, kdo byl řádně předvolán k soudu ve věci prohlášení o majetku. Pokud se takováto osoba na řádné předvolání k soudu nedostaví bez včasné a důvodné omluvy, bude k soudu předvedena.

III. UPLATNĚNÍ POUČENÍ V NĚKTERÝCH ŘÍZENÍCH

1. Poučovací povinnost ve smírčím řízení

„Smírčí řízení je jednou z forem procesní prevence. Jeho cílem je uzavření soudního smíru, který je označován za tzv. praetorský smír. Tím je naznačeno, že k jeho uzavření dochází před zahájením soudního řízení.“

Při smírčím řízení se neprovádí dokazování a nemůže být rozhodnuto ve věci samé. Schválený praetorský smír má účinky pravomocného a vykonatelného rozsudku a jeho obsah je pro účastníky závazný. Proti usnesení o schválení smíru není přípustné podat odvolání, je však možno podat žalobu pro neplatnost smíru a je také připuštěna obnova řízení, jako mimořádný opravný prostředek.²¹⁾

Smírčí řízení je v občanském soudním řádu systematicky zařazeno do části druhé, hlavy první, mezi takzvaná předběžná řízení a „lze jej provést ve všech věcech svěřených do pravomoci soudů ČR, které soudy projednávají v občanském soudním řízení (usnesení NS sp. zn. 5 CZ 31/66) a připouští-li to povaha věci, což je zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Uzavření smíru je tak například přípustné ve sporu o určení vlastnického práva k nemovitosti, nebo ve sporu o určení, že žalovanému (pro změnu poměrů) nepřísluší bytová náhrada přiznaná mu dříve soudem nebo soudním smírem (usnesení NS sp. zn. 26 Cdo 223/2001).“

„Návrh na provedení smírčího řízení musí jako každé podání obsahovat obecné náležitosti dle § 42 odst. 4 o.s.ř. a dále musí přiměřeně obsahovat i náležitosti žaloby podle § 79 odst. 1 o.s.ř., tj. musí obsahovat označení účastníků smírčího řízení, vylíčení rozhodujících skutečností (údaj, na jakém základě navrhovatel nárok uplatňuje) a čeho se navrhovatel v soudním smíru domáhá. V případě, že návrh má takové vady, které soudu neumožňují provést pokus o smír, soud se pokusí postupem

---

²¹⁾ STAVINHOVÁ Jaruška, SCHELLEOVÁ Ilona. *Občanské právo procesní /1/*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita - právn. fakulta, 1994, s. 51. ISBN: 80-210-0774-5.

dle § 43 odst. 1 o.s.ř. o odstranění vad“ a podle § 43 odst. 2 o.s.ř. navrhovatele poučí o následcích, které by nastaly, pokud by přes výzvu soudu své podání řádně neopravil nebo nedoplnil a tím vady podání neodstranil.

„Jelikož návrhem na provedení smírčího řízení nedochází k zahájení řízení o věci samé, návrh nemá hmotněprávní ani procesní účinky, které zákon jinak spojuje s podáním návrhu na zahájení řízení (usnesení ÚS sp. zn. III. ÚS 144/97), tudíž zahájením smírčího řízení nedochází ani ke stavení promlčecí doby ani návrh na provedení smírčího řízení nezabraňuje zániku práva z důvodu prekluze, pokud zákon s neuplatněním práva ve stanovené době spojuje jeho zánik.“²²⁾

Pokud jsou všechny zákonem stanovené požadavky splněny, musí před schválením smíru soud poučit strany jak o hmotněprávních, tak o procesních dopadech smíru. Po poučení se strany vyjádří, zda i nadále žádají jimi předkládaný smír. Teprve poté je možné smír schválit.

„Při svém poučení o smíru musí soud především upozornit účastníky na to, že smírem se vyřeší projednávaná věc jako celek. Smír je tedy překážkou věci rozhodnuté ohledně veškerých nároků a vzájemných návrhů, které byly v dosavadním řízení uplatněny (nesdělí-li účastníci výslovně jinak). Účastníci dále musí být informováni o tom, že smír je exekucním titulem, stejně jako rozsudek, avšak na rozdíl od rozsudku vůči němu není odvolání přípustné. Strany řízení je potřeba rovněž upozornit na jedinou možnost zvrácení usnesení o schválení smíru – žalobu na zrušení smíru, je-li podle hmotného práva neplatný (§ 99 odst. 3 o.s.ř.). Tuto žalobu lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru. Rovněž je potřeba strany poučit, že podle § 146 odst. 1 písm. b) o.s.ř. nemají účastníci, při schválení smíru, vůči sobě navzájem právo na náhradu nákladů řízení (pokud ve sjednaném smíru nebylo o náhradě nákladů ujednáno něco jiného).“²³⁾

---

²²⁾ SVOBODA Karel, SMOLÍK Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renáta a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 222-223. ISBN: 978-80-7400-506-0.

²³⁾ SVOBODA, K. *Poučovací povinnost soudu v českém civilním procesu*. Plzeň, 2006. Rigorózní práce. Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni, Katedra občanského práva, s. 22.

1.1 Následky nesplnění poučovací povinnosti ve smírčím řízení

Pokud soud v rámci smírčího řízení nepoučí řádně a dostatečně účastníky, může se stát, že některý z účastníků nepochopí zcela podstatu a následky uzavřeného smíru a následně podá žalobu na jeho neplatnost s tím, že uzavřený smír nevyřešil všechny, mezi stranami sporné a v řízení uváděné věci. Za takových okolností je, v důsledku nepoučení ze strany soudu, možno považovat smír za neplatný, neboť lze oprávněně pochybovat o tom, zda schválený smír vystihoval skutečnou vůli stran řízení. Stejně podmínky platí i pro smír schvalovaný až v průběhu řízení vedené po podání žaloby podle § 99 a násl. o.s.ř.

2. Poučovací povinnost v přípravném jednání

Přípravné jednání je procesní institut, jehož smyslem je zkrátit složité civilní spory tak, aby byly ukončeny v řádech měsíců, a vztahuje se na něho koncentrace řízení, kterou zákon stanoví jako zásadu pro projednání všech věcí ve sporném řízení. Koncentrace řízení znamená, že pro splnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní zákon vymezuje přesný úsek řízení. Účastníci mají právo a povinnost tvrdit skutečnosti a navrhopvat (označovat) důkazy jen do skončení zákonem stanovené, popřípadě soudem poskytnuté lhůty. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. I když nastala koncentrace řízení, soud smí přihlídnout ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 a 2 o.s.ř. Koncentrace při prvním jednání nenastává, jestliže se účastníkům nedostalo při přípravném jednání poučení podle § 114c odst. 5 o.s.ř.

Současná právní úprava přípravného jednání byla zavedena zákonem č. 7/2009 Sb., který nabyt účinnosti dne 1.7.2009 a je označován jako tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu. Za podmínek uvedených v § 114c odst. 1 o.s.ř., má soud nařídít přípravné jednání tehdy, když lze na základě žaloby a důkazů, které byly

předloženy, očekávat, že spor nebude možné rozhodnout hned při prvním jednání. V takovém případě neprovede soud „klasické“ první jednání ve věci samé, ale provede přípravné jednání, ve kterém mohou účastníci uvádět skutečnosti a důkazy ve svůj prospěch jen do okamžiku skončení přípravného jednání, případně do třiceti dnů ode dne ukončení přípravného jednání, pokud tak rozhodne soud.

Aby soud ve věci mohl jednat a rozhodnout, musí být splněny veškeré stanovené podmínky. Pokud se nejedná o takový nedostatek, pro který nelze v jednání pokračovat, je soud povinen vyvinout aktivitu k tomu, aby překážka řízení odpadla. Za účelem odstranění této překážky je soud povinen postupovat v souladu s § 104 odst. 2 o.s.ř., k tomu využívá také příslušná poučení, která je povinen zúčastněným stranám poskytnout. Z důvodu zajištění procesních práv zúčastněných stran a tím právní čistoty průběhu přípravného jednání, dále z důvodu vytvoření co nejpríznivějších podmínek pro plynulý průběh přípravného jednání a také z důvodu procesní ekonomie, poskytuje soud zúčastněným stranám množství poučení.

„Ve sporném řízení by tedy mělo zásadně platit: Účastník bude soudem důsledně veden v rámci celé přípravy jednání (nejen při samotném přípravném jednání) k tomu, aby zcela vyčerpal svoji aktivitu ve vztahu tvrdit rozhodné skutečnosti a plnit důkazní povinnost. Spolu s koncem přípravného jednání, případě s koncem dodatečně stanovené lhůty, nastane v řízení významný mezník, a pokud účastník začne být až po tomto okamžiku aktivní, může to pro něj mít závažné procesní důsledky, protože již bude platit zákaz novot.

Může se to jevit jako přílišná tvrdost, ale je třeba připomenout zásadu o spravedlnosti, která náleží toliko bdělým, i to, že zodpovědný účastník bude mít dostatek času, aby předložil soudu vše, co předložit hodlá. Navíc v občanském soudním řádu zůstává poněkud sporná poučovací povinnost podle § 118a odst. 1, 3 o.s.ř. ukládající soudu varovat účastníka předtím, než žalobu zamítne pro neunesení břemene tvrzení či břemene důkazního, a poskytnout mu prostor k nápravě.²⁴⁾

Poučovací povinnost soudu v přípravném jednání začíná ve chvíli, kdy nařizuje

---

²⁴⁾ JIRSA Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. *Právní rozhledy*. 2009, č. 6, s. 198. ISSN 1210-6410.

přípravné jednání. „Ačkoliv zákon výslovně neupravuje formu nařízení přípravného jednání, bylo by zcela nevhodné používat jinou formu než usnesení. V nařízení přípravného jednání totiž soud závazně stanoví jeho podmínky, účastníkům se musí dostat náležitých poučení a s nedostavením se k přípravnému jednání jsou spojeny významné sankce, obdobné těm, jež zákon spojuje s usnesením podle § 114b o.s.ř.

Přípravné jednání tedy soud nařizuje usnesením, které nemusí obsahovat odůvodnění a není proti němu odvolání přípustné. V usnesení soud ve smyslu § 114c odst. 1 až 7 o.s.ř. stanoví den, místo a čas přípravného jednání, předvolá k přípravnému jednání účastníky a jejich zástupce (případně další osoby), poučí je podle okolností, že při přípravném jednání bude objasněno, zda jsou splněny podmínky řízení, poučí účastníky, že při přípravném jednání budou vyzváni, aby do protokolu doplnili právně významná skutková tvrzení a označili důkazy k jejich prokázání, popřípadě splnili jiné procesní povinnosti, poučí účastníky též, že tyto povinnosti účastníci budou povinni splnit do skončení přípravného jednání, popřípadě, že jim z důležitých důvodů může být na žádost poskytnuta dostatečná lhůta (maximálně 30 dnů) ke splnění těchto povinností, poučí účastníky podle § 114c odst. 5 o.s.ř. o tom, že ke skončení přípravného jednání nastává koncentrace řízení a co tato koncentrace řízení znamená, poučí účastníky případně, že po skončení přípravného jednání bude bezprostředně následovat jednání k projednání věci samé (§ 115 odst. 2 o.s.ř.), poučí účastníky podle § 114c odst. 6 o.s.ř. o tom, jaké jsou následky nedostavení se žalovaného k přípravnému jednání a také poučí účastníky podle § 114c odst. 7 o.s.ř. o tom, jaké jsou následky nedostavení se žalobce k přípravnému jednání.

Má-li účastník dostát své povinnosti tvrzení a důkazní při přípravném jednání, pak si musí být předem vědom toho, co od něho soud v přípravném jednání očekává, zejména však skutečnosti, že koncentrace řízení nastává ke skončení přípravného jednání. Možnost, kterou zákon dává soudu, totiž poskytnout účastníkům na jejich žádost dostatečnou lhůtu, která nesmí být delší než 30 dnů, je jen pojistkou pro případ, že se až při přípravném jednání ukáže (z důvodu, na něž se účastníci nemohli předem připravit), že účastníci potřebují ke splnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní delší lhůtu. Tato lhůta neslouží k tomu, aby byla pravidelně využívána proto,

že účastníci předem nevěděli, co od nich soud bude na přípravném jednání vyžadovat.

Přípravné jednání vždy vyžaduje, aby soud k němu předvolal všechny účastníky a zástupce.“ Soud proto doručí usnesení o nařízení přípravného jednání všem do vlastních rukou nejméně 20 dnů předem. Náhradní doručení je vyloučeno. Žalovanému, popřípadě jeho zástupci, soud též doručí žalobu, jestliže se tak již nestalo s výzvou podle § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř. anebo bez této výzvy. Je na účastníku, zda využije svého práva být přítomen u přípravného jednání. Jestliže se dostaví jen zástupce účastníka, nikterak to nebrání provedení přípravného jednání a samozřejmě nejsou splněny podmínky pro fikci uznání podle § 114c odst. 5 o.s.ř. nebo pro zastavení řízení podle § 114c odst. 6 o.s.ř.²⁵⁾

3. Poučovací povinnost o právu hmotném

Podle § 5 o.s.ř. soudy poskytují účastníkům poučení o jejich právech a povinnostech, z čehož vyplývá, že by účastníci neměli být poučováni o hmotněprávních právech a povinnostech. „Představa, že by tedy měli být poučováni o všem, co upravují procesní předpisy, je zjednodušující, protože použití mnohých procesních pravidel předpokládá existenci určité hmotněprávní situace. Například nelze poučovat žalobce o tom, že by mohl navrhnout přistoupení dalšího účastníka, protože se jedná o procesní řešení, důsledek konkrétního hmotněprávního vztahu.

Při plnění poučovací povinnosti musí mít soud stále na zřeteli její účel. Znamená to, že účastníkům by se mělo poučení dostat v okamžiku, kdy vznikne určitá procesní situace, která poučení vyžaduje, a nikoliv na začátku řízení výčtem všech možných procesních práv a povinností účastníků. Není proto namístě zaslat účastníkům na začátku řízení dvoustránkový seznam ustanovení občanského soudního řádu s jejich citací obsahující poučovací povinnost soudu. Poučení musí být také dostatečně konkrétní a i laickým účastníkům srozumitelné. Požadavkům konkrétního a srozumitelného poučení o nedostacích podání tak neodpovídá poučení

---

²⁵⁾ DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 802-803. ISBN: 978-80-7400-107-9.

v němž se vyskytují úzce odborné právní termíny, soudní žargon nebo zkratky, které nejsou obecně známě („specifikovat nárok“, „PM“ apod.).²⁶⁾

„Ve velké většině případů nelze však poučení o právech procesních striktně oddělit od poučení o právech hmotných. Mezi hmotným a procesním právem totiž vznikají pevné funkční vazby, neboť civilní proces by ztratil svůj smysl a účel, kdyby nesloužil k ochraně subjektivních soukromých práv, a naopak zase hmotné právo by nemohlo existovat bez ochrany subjektivních soukromých práv poskytovaných v rámci civilního soudního řízení. Proto zpravidla nelze poučovací povinnost soudu plně oddělit od poučení o právech hmotných. Jestliže má soud např. podrobně poučit účastníka, jak má realizovat svou procesní povinnost tvrzení nebo povinnost označit důkazy (resp. odstranit vady svého podání nebo svých přednesů), musí toto poučení vycházet bezprostředně z obsahu hmotněprávních norem, na jejichž základě lze teprve konkretizovat procesní povinnost tvrzení nebo povinnost důkazní (resp. takový postup účastníka, aby se vyhnul procesní situaci, za které by neunesl břemeno důkazní).“²⁷⁾

Naše právní úprava od roku 1992 do roku 2001 byla založena pouze na procesní poučovací povinnosti vycházející z § 5 o.s.ř., ale protože se ukázalo, že toto ustanovení je pojato příliš všeobecně a široce, bylo nutné upravit občanským soudním řádem poučovací povinnost soudu trochu konkrétněji, v souvislosti s jednotlivými procesními instituty. To se změnilo dne 1.1.2001, kdy nabyl účinnosti zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, do něhož byla v § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. zakotvena také poučovací povinnost, která je považována za hmotněprávní poučovací povinnost. Poučení poskytované podle tohoto ustanovení by v běžných situacích nemělo přímo vysvětlovat hmotné právo, i když hmotněprávní hodnocení je v takovém poučení z podstaty věci obsaženo. Vyskytují se ale případy, kdy výklad normy hmotného práva je mimořádně komplikovaný nebo kdy se soudy v tomto výkladu výrazně odlišují. Účastníkům se

---

²⁶⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN 1210-6410.

²⁷⁾ MACUR Josef. Soudcovská vysvětlovací povinnost v civilním řízení. *Soudce*. 2000, č. 10, s. 12. ISSN 1211-5347.

tak dostane konkrétního poučení v tom stádiu nebo okamžiku řízení, kdy je to pro ně potřebné a nemohou tak jen kvůli neznalosti procesních pravidel utrpět újmu na svých právech.

Po novele občanského soudního řádu zákonem č. 30/2000 Sb., již nelze mít pochybnost o tom, že soud musí poučit účastníky o svém předběžném náhledu na skutkový a důkazní stav věci. Také musí stranám odůvodnit, jak a proč ve věci samé rozhodne. Všechna tato poučení mají přinejmenším zčásti charakter poučení o hmotném právu.

„I po účinnosti novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb., panovaly mezi soudci značné pochybnosti o tom, zda skutečně je možné a nutné strany poučovat o konkrétním hmotném právu. Zda je vhodné stranám sdělovat předběžný skutkový a hmotněprávní náhled soudce na věc. Objevily se obavy z toho, že strany tahový druh poučení budou vnímat jako porušení nestrannosti soudce. V ojedinělých případech skutečně došlo k tomu, že právní zástupci po poskytnutí předběžného náhledu soudu namítali podjatost podle § 15a o.s.ř. Odůvodňovali ji tím, že soud protistranu zvýhodnil. K neoprávněnému zvýhodnění mělo dojít tak, že poučovaná strana na základě sdělení soudu odstranila slabá místa ve svých skutkových tvrzeních a v navrhovaných důkazních prostředcích. Na zákonné zakotvení úpravy poučovací povinnosti si soudy i právnická veřejnost teprve musely zvykat.

Snad právě kvůli posledně zmíněným pochybnostem zákonodárce v novele občanského soudního řádu č. 59/2005 Sb., doplnil ustanovení § 99 odst. 1 o.s.ř. Konkrétní důvody novelizace § 99 odst. 1 o.s.ř. nelze v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 59/2005 Sb., nalézt. Zákonodárce v novelizovaném ustanovení § 99 odst. 1 o.s.ř. zdůraznil, že v rámci poučení soud musí strany již na počátku projednání věci upozornit nejen na platnou právní úpravu, ale i na „stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučit možnosti smírného vyřešení sporu.“ K novele ustanovení § 99 odstavec 1 o.s.ř. došlo s pětiletým odstupem od zavedení poučení podle § 118a o.s.ř.

Minimálně od počátku roku 2005 náš občanský soudní řád ke hmotněprávnímu poučování účastníků přímo vybízí. Pokud soudce ve smyslu § 99 odst. 1 o.s.ř. musí účastníky o jejich vyhlídkách ve sporu (dokonce s uvedením judikatury vztahující se k věci) seznámit na samém počátku řízení, tím spíše jim má tentýž druh informací poskytnout také těsně před rozhodnutím ve věci samé.

Soud nemá povinnost svůj skutkový a právní závěr stranám vnucovat. Pokud se strana nedostaví k jednání, přestože byla řádně obeslána, sama se tím zbavuje práva na hmotněprávní poučení před rozhodnutím ve věci.²⁸⁾

„Platná úprava nevyžaduje povinné zastoupení účastníka advokátem. To se promítá do koncepce poučovací povinnosti soudu; vůči účastníkům nelze vyvozovat odpovědnost za výsledek řízení (pakliže je závislý na výsledcích dokazování) bez náležitých procesních poučení soudem. Projednací zásada jistěže platí; účastníci mají povinnost tvrzení a důkazní a nesou břemeno tvrzení a důkazní, ovšem nedostojí-li v řízení svým povinnostem, musí být náležitě poučeni. Poučovací povinnost podle § 118a o.s.ř. se uplatní při jednání, přičemž poučení se dostává i účastníkům zastoupeným advokátem (na rozdíl od jiných procesních poučení), neboť nelze založit mezi účastníky nerovnost podle toho, zda mohou či nemohou být (či zda jsou) zastoupeni osobou práva znalou.

Smysl ustanovení § 118a o.s.ř. je zřejmý; jednak brání tomu, aby soud zaskočil účastníky nepředvídatelným rozhodnutím (tím, že by jim neumožnil k obrazu svého právního názoru doplnit potřebná skutková tvrzení a důkazní návrhy), jednak ve stejném zájmu vede soud, aby účastníkům předešel, jak vzhledem k průběhu dokazování vyhodnocuje plnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní.²⁹⁾

„Ustanovení § 118a o.s.ř. vymezuje poučovací povinnost soudu při hrozícím neúspěchu ve sporu. Poučení není poskytnuto jen tehdy, když ze smyslu procesních institutů urychlujících řízení na úkor dokazování (např. § 114b, 153a, 153b, 172 a násl. o.s.ř.) jednoznačně vyplývá, že soud ve věci samé nerozhoduje na základě míry

---

²⁸⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 305-306. ISBN: 978-80-7357-414-7.

²⁹⁾ BUREŠ Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řízení účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 12, s. 29-30. ISSN 1210-6348.

naplnění břemene tvrdit a prokazovat. Poučení podle § 118a o.s.ř. soud neudělí ani tehdy, když se účastník svojí procesní nečinností práva na poučení zbavil (např. neúčastí na jednání). Smyslem § 118a o.s.ř. je, aby nedošlo k zamítnutí žaloby pro neunesení břemene tvrdit a prokazovat, jehož konkrétní obsah si účastník bez své viny neuvědomil.³⁰⁾

Ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. upravuje poučení účastníků o povinnosti tvrdit všechny rozhodné skutečnosti a navrhnout všechny potřebné důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení. K získání všech potřebných skutečností a důkazů v občanském soudním řízení slouží již samotná příprava jednání, jejímž cílem je dle § 114a odst. 1 o.s.ř. rozhodnout věc z pravidla při jediném jednání. Potřebná tvrzení a důkazy však mohou účastníci uvést i v průběhu jednání. Poučením podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. soud nepřejímá povinnost zjistit skutkový stav věci, iniciativa tvrzení a prokazování zůstává na stranách.

„Poučení podle § 118a odst. 1 až 3 může mít výjimečně charakter poučení o hmotném právu, jestliže toto poučení nelze srozumitelně poskytnout, aniž by soud zároveň sdělil své materiální stanovisko k projednávané záležitosti. Součástí poučovací povinnosti ve smyslu § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. je i sdělení, jak soud vyhodnotil navzájem protichůdné důkazy. Soud v jejím rámci musí rovněž sdělit, proč případně nevycházel z konkrétního důkazního prostředku, který svědčí některé ze stran sporu (nález ÚS sp. zn. I. ÚS 212/2006). Důsledným naplněním poučovací povinnosti o hrozícím neúspěchu soud nepřichází o svoji procesní nestrannost, neboť tuto povinnost soud naplňuje vůči kterékoliv straně sporu, jež je ohrožena procesním neúspěchem pro neunesení břemene tvrdit nebo prokazovat.“³⁰⁾

První výzva předsedy senátu vůči účastníkům k doplnění tvrzení a navrnutí potřebných důkazů k prokázání jejich tvrzení následuje už po zahájení jednání (§ 118 o.s.ř.). Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastníci dosud všechny rozhodné skutečnosti a důkazy nenavrhli a předseda senátu to shledá potřebným, vyzve účastníky v průběhu jednání znovu k jejich doplnění. V případě, že účastníci ani přes

---

³⁰⁾ SVOBODA Karel, SMOLÍK Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renáta a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 414. ISBN: 978-80-7400-506-0.

tuto výzvu nedoplní svá tvrzení a nenavrhnou potřebné důkazy, předseda senátu má dle § 118a o.s.ř. povinnost poučit účastníky, o co mají tvrzení doplnit (což je považováno za hmotněprávní poučení), vyzvat je k označení důkazů a poučit je o následcích nesplnění této výzvy.

3.1 Poučení k povinnosti dotvrzovací z neúplných skutkových tvrzení

V průběhu řízení často vyvstane potřeba doplnit tvrzení o další rozhodné skutečnosti poté, co soud provede již navržené důkazy. Ne vždy, si ale účastníci řízení tuto potřebu také uvědomí a další tvrzení neuvědomí. Nesplnění povinnosti tvrzení účastníkem může mít řadu příčin, kterými mohou být např. úmyslná nečinnost, nedostatek právních znalostí potřebných ke splnění povinnosti tvrzení, nebo neschopnost účastníka rozpoznat a uvést rozhodné (tedy právně významné) skutečnosti. Nesplnění povinnosti tvrzení, ale nemůže automaticky znamenat neunesení břemena tvrzení a vést rozhodnutí ve věci v jejich neprospěch. V takovém případě předseda senátu má dle § 118a odst. 1 o.s.ř. povinnost poučit účastníky, o čem mají tvrzení doplnit (což je považováno za hmotněprávní poučení) a poučit je o následcích nesplnění této výzvy. Jestliže účastník ihned nedoplní nebo není schopen doplnit svá tvrzení, předseda senátu mu k tomu určí dle svého uvážení přiměřenou lhůtu. Tuto lhůtu může v případě potřeby i prodloužit.

„Hmotněprávní poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. je třeba poskytnout již v okamžiku, kdy jeho potřeba vyjde najevo. Například už ve chvíli, kdy účastník tvrdí a prokazuje nepodstatné věci namísto těch podstatných. Zákon ukládá jen nejzazší časové meze k poskytnutí hmotněprávního poučení.“³¹⁾

Způsob a rozsah poučení je ponechán na úvaze předsedy senátu v souvislosti s konkrétní situací. Poučení o tom, o co mají účastníci svá tvrzení doplnit, spočívá ve sdělení, o jakých rozhodných skutečnostech by měl účastník uvést svá tvrzení, nikoli ale naznačení nebo přímé sdělení konkrétního tvrzení, což je považováno za hmotněprávní poučení.

---

³¹⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 307. ISBN: 978-80-7357-414-7.

Teprve v případě, že účastník svou povinnost tvrzení v určené lhůtě nesplní, nastanou pro účastníka nepříznivé následky v podobě neunesení břemene tvrzení a rozhodnutí věci v jeho neprospěch (neunesení břemena tvrzení je spojeno pouze s řízením sporným, v nesporných věcech mají účastníci povinnost tvrzení také, ale nesplnění této povinnosti není spojeno s neunesením břemene).

K míře konkrétnosti poučení podle § 118a odst. 1 o.s.ř. se také vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 22 Cdo 1856/2002 ze dne 25. února 2003, který konstatoval: „Pokud účastník soudního řízení tvrdí okolnost, která pro něho může přivodit příznivé rozhodnutí, ale nikoli bez dalšího, musí jej soud poučit o tom, v jakém směru má své tvrzení doplnit nebo upřesnit. Jinak nedostojí své poučovací povinnosti podle § 118a odst. 1 o.s.ř.“

„Z odůvodnění: Žalobce se jako držitel věcného břemene trvalého a bezplatného užívání části nemovitosti ve vlastnictví žalované domáhal toho, aby žalovaná vyklidila tuto část nemovitosti. Uvedl, že žalovaná do jeho výlučného práva užívat určené prostory v přízemí domu zasahuje tak, že je užívá. Z jeho tvrzení ale jednoznačně nevyplývalo, jakým způsobem má žalovaná do jeho práv zasahovat. Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně s tím, že žalobu zcela zamítl. Neupozornil však žalobce na to, že by mohl ve věci uspět, pokud by tvrdil a posléze prokázal, že žalovaná do jeho práva zasahuje tak, že v prostorách, které má žalobce právo užívat, umístila svoje movité věci. Protože rozhodné skutečnosti nebyly žalobcem vylíčeny úplně, měl soud postupovat podle § 118a odst. 1 o.s.ř. Ukázalo-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil. Zároveň jej poučí, v čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. Proto měl být žalobce předsedou senátu vyzván, aby svoje tvrzení doplnil tak, zda zásahy žalované do jeho práva spočívající i v umístění movitých věcí žalované v nemovitostech s tím, že jinak ponese důsledky neunesení břemene tvrzení. Protože k tomuto poučení nepřistoupil ani soud prvního stupně ani odvolací soud, je řízení zatíženo procesní vadou, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“³²⁾

---

³²⁾ SVOBODA Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení*. 1. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2009, s. 42. ISBN: 978-80-7357-453-6.

3.2 Poučení k povinnosti dotvrzovací z chybného právního hodnocení

V případě, že předseda senátu dojde k názoru, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak, než podle účastníkovra právního názoru, postupuje v souladu s § 118a odst. 2 o.s.ř.

O chybném právním hodnocení situace má soud povinnost poučít stranu sporu pouze v případě, že takové poučení poskytne poučované straně sporu příležitost dosáhnout příznivějšího rozhodnutí. „Má-li soud za to, že věc je po právní stránce možné posoudit jinak než podle účastníkovra právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu vylíčení rozhodných skutečností doplnil“ a současně jej poučí o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy (§ 118a odst. 2 o.s.ř.).³³⁾ „Rozdíl od § 118a odst. 1 o.s.ř. spočívá v tom, že zatímco podle § 118a odst. 1 o.s.ř. předseda senátu vyzývá účastníka k doplnění tvrzení o rozhodných skutečnostech z hlediska jím uvažovaného (předpokládaného) právního názoru, při poučení podle § 118a odst. 2 o.s.ř. jde o to, že věc je možné posoudit jinak, než podle účastníkovra právního názoru a že z tohoto jiného možného právního posouzení věci vyplývají jiné skutečnosti významné pro rozhodnutí ve věci, které účastník – protože vycházel z jiného právního názoru na věc – dosud netvrdil“.

Jak uvádí Klára Bartoníčková v časopisu *Jurisprudence* č. 3/2006 v článku „Poučovací povinnost soudu“ na str. 14, předseda senátu nemůže účastníkovi sdělit, z jakého právního názoru vycházel a jak došel k závěru, že rozhodné skutečnosti tvrzené účastníkem je ještě nutné doplnit. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb., je po právní stránce možnost jiného posouzení věci, než podle účastníkovra právního názoru, jen důvodem (pohnutkou, motivem), pro který je soud povinen účastníka poučít o povinnosti doplnit vylíčení rozhodných skutečností. Tyto skutečnosti však soud účastníku nesděluje, neboť by tím došlo k poučení o hmotném právu, které v rámci dodržení zásady nestrannosti soudu a rovnosti účastníků řízení, není přípustné.

---

³³⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 311. ISBN: 978-80-7357-414-7.

Jiného názoru je Jaromír Jirsa, který v časopisu Právo a podnikání č. 5/2005 v článku „Poučovací povinnost soudu po novele a zásady civilního procesu“, na str. 22-23, uvádí, že ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. v sobě skrývá čistě hmotněprávní poučovací povinnost. Podle něho lze zcela vzorově toto ustanovení použít na situaci, kdy žalobce žaluje o zaplacení nájemného a tvrdí, že uzavřel s žalovaným platnou smlouvu, avšak v průběhu řízení dospěje soudce k předběžnému závěru o tom, že smlouva je neplatná a je tedy třeba žalovat na vydání bezdůvodného obohacení ve výši obvyklého nájemného. V návaznosti na tento právní názor soudce vyzve účastníka, aby vylíčil potřebná skutková tvrzení. Jiná totiž budou tvrzení, je-li žalováno na základě platné smlouvy, a jiná tehdy, bude-li třeba vylíčit, jaké je nájemné obvyklé v místě a čase. Stručně řečeno, nemělo by docházet k tomu, že soud žalobu zamítne jenom proto, že účastník svůj nárok nesprávně kvalifikuje podle hmotného práva.

J. Jirsa ve svém článku dále uvádí, že poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. má původ v odlišné hmotné právní kvalifikaci uplatněného nároku soudcem, který dospívá k závěru, že nárok, je po právu, avšak na základě jiného hmotně právního ustanovení. Je-li soudní řízení založeno na zásadě, že účastníci nejsou povinni znát právo a sami vymezit, na základě jakého hmotně právního ustanovení jim má být nárok přiznán, nelze připustit takové situace, kdy bude žaloba zamítnuta pouze pro odlišnou právní kvalifikaci nároku ze strany soudu. V souvislosti s aplikací poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. mohou nastat v praxi problémy tehdy, když se posléze ukáže, že kvalifikace soudu prvního stupně, na jejímž základě byl účastník vyzván k doplnění skutkových tvrzení, není správná, respektive soud odvolací se s ní neztotožní a to například ve vztahu k běhu promlčecí doby (jiná bude u dlužného nájemného a jiná u bezdůvodného obohacení ve výši obvyklého nájemného).

„Předseda senátu si tak musí v celém průběhu soudního řízení činit možný, popřípadě i více možných hmotněprávních názorů na danou věc a dbát na to, aby účastníci uvedli všechny rozhodné skutečnosti pro tento předběžný právní závěr soudu, kterými ho mohou buď potvrdit, nebo naopak vyvrátit. Je pak znovu na předsedovi senátu, aby věc po právní stránce posoudil a vyzval účastníky znovu

k doplnění rozhodných skutečností. „Hlavním smyslem úpravy poučení o odlišné právní kvalifikaci je zamezit vydání takového rozhodnutí, které – z hlediska právního posouzení věci – nebylo stranami očekáváno.“ Jde o tzv. zásadu předvídatelnosti soudního rozhodnutí.“

Zásada předvídatelnosti soudního rozhodnutí byla novelou občanského soudního řádu značně rozšířena a zdůrazněna, což klade na soudce vyšší nároky ohledně jeho poučovací povinnosti. „Zásada předvídatelnosti soudního rozhodnutí se promítá především do ustanovení obsaženého v § 118a odst. 2 o.s.ř., tedy úpravy poučení o odlišné právní kvalifikaci věci. „Sleduje se tak důsledně zásada, že právní kvalifikace skutkových okolností tvrzených účastníky před soudem prvního stupně je věcí soudu. Není v zájmu společnosti, aby rozhodnutí soudu nevyřešilo sporné vztahy účastníků jen proto, že ti se mýlí v právní kvalifikaci těchto vztahů.“ Pokud by totiž soud neupozornil účastníky na možnou jinou právní kvalifikaci (tedy na jiné hmotněprávní nahlížení na věc), než navrhoval žalobce, mohlo by dojít k vydání tzv. překvapivého rozhodnutí ve věci, aniž by účastníkům byla dána možnost na tuto, jinou než navrhovanou kvalifikaci, reagovat prostřednictvím dalších rozhodných skutečností a důkazů k jejich prokázání. Přitom se však nejedná, jak již bylo uvedeno, o poučení účastníka o hmotném právu, soudce účastníku přímo nesděluje, o jaké hmotněprávní posouzení jde.“³⁴⁾

3.3 Poučení směřující k povinnosti unést důkazní břemeno

Obdobně jako ustanovení § 118a odst. 1 o.s.ř. je koncipováno také ustanovení § 118a odst. 3 o.s.ř., které upravuje poučení účastníka soudem o povinnosti důkazní, tedy o tom, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení. Na základě toho soud účastníka vyzve, aby bez zbytečného odkladu tyto důkazy označil, a poučí jej také o následcích nesplnění této výzvy, tedy neunesení břemene důkazního a neúspěšnosti účastníka ve sporu (tyto následky opět, stejně jako v předchozím případě, nastanou pouze za předpokladu, že se jedná o

---

³⁴⁾ BARTONÍČKOVÁ Klára. Poučovací povinnost soudu. *Jurisprudence*. 2006, č. 3, s. 14. ISSN 1212-9909.

řízení sporné). Ve výzvě předseda senátu zpravidla určí přiměřenou lhůtu. Povinnost důkazní mají účastníci ke všem sporným tvrzením (tedy takovým, která druhý účastník zpochybnil nebo jinak napadl).

Poučení podle § 118a odst. 3 o.s.ř. musí být poskytnuto v první řadě účastníku, který dosud neoznačil o svém sporném tvrzení žádný důkaz, ale také účastníku, který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz, který zjevně není způsobilý sporné tvrzení prokázat, a rovněž účastníku, který označil o sporném tvrzení důkazy, jejichž provedením nebylo jeho sporné tvrzení prokázáno.

Poučení účastníka podle § 118a odst. 3 o.s.ř. s sebou nese i určité negativní aspekty. V případě, že účastníci sporná skutková tvrzení nepodepřeli i důkazy k prokázání těchto skutečností, předseda senátu je, jak bylo zmíněno, vyze k doplnění důkazů a určí jim k tomu případně i přiměřenou lhůtu. Na základě toho ale bude nucen odročit jednání. A právě nutnost odročit jednání je v rozporu s ustanovením § 114a odst. 1 o.s.ř., které uvádí požadavek rozhodnout věc při jediném jednání. Opakovaná odročení jednání mají být v procesu spíše výjimkou, ale v takovémto případě může dojít dokonce i k opakovanému odročení jednání a tím k výraznému oslabení zásady rychlosti řízení.

V případě, že předseda senátu některého z účastníků dle § 118a o.s.ř. nepoučil o povinnosti doplnit rozhodné skutečnosti a navrhnout potřebné důkazy k prokázání jeho tvrzení, a na základě neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního je rozhodnuto v neprospěch tohoto účastníka, nelze v případném odvolacím řízení uplatňovat vůči němu omezení vyplývající ze zásady neúplné apelace (§ 205a odst. 1 písm. d) o.s.ř.).

Pokud ovšem účastník, popř. jeho zástupce, nebyli přítomni při jednání v souladu s § 101 odst. 3 o.s.ř. a neměli možnost vyslechnout uvedená poučení, soud není povinen vyrozumět je o této výzvě k doplnění tvrzení a důkazů a následné rozhodnutí tak bude vydáno v neprospěch tohoto účastníka.

Poučení soudu poskytnuté účastníkům se protokoluje. V protokolu předseda senátu uvede, jaké poučení a kterému z účastníků bylo poskytnuto, případně jaká lhůta byla poskytnuta účastníkům k doplnění tvrzení a důkazů a jak na toto poučení

účastník reagoval, tedy zda doplnil rozhodné skutečnosti a důkazy, nebo i přes výzvu a poučení soudem zůstal nečinný.³⁵⁾

Poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 3 o.s.ř. nesmí být v rozporu se zásadou rovnosti účastníků a je koncipována tak, že se jedná zásadně o poučení při jednání. „Zákon tedy počítá s tím, že minimálně jedno jednání bude zmařeno, pokud soudci ukládá účastníka poučit, aby označil „bez zbytečného odkladu“ důkazy k prokázání svých tvrzení. Je téměř samozřejmé, že takto poučený účastník nezareaguje přímo v jednacích sání a že tedy bude nutně následovat odročení jednání. Novela v tomto ustanovení popírá sama sebe, pokud na jiných místech zdůrazňuje zásadu rozhodování při jediném nařízeném jednání.

Pokud již má soudce poučit účastníka o nutnosti označit další důkazy, mělo by se tak zásadně dít ve fázi přípravy jednání, a nikoliv až při nařízeném jednání. Praxe sice dospívá k závěru, že ustanovení § 118a odst. 3 o.s.ř. nebude zřejmě vylučovat poučení například v písemné formě, před jednáním, ale jedná se dle mého o výklad značně široký, ne-li nepřipustný, neboť citované ustanovení zní v celku jednoznačně: „zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání.“ Soudce se může poučení při jednání pokusit předejít tím, že v rámci přípravy jednání účastníky velice pečlivě navede k tomu, jaká tvrzení a důkazy považuje pro své rozhodnutí za nepostradatelné, a může tak činit i v písemné formě. Takováto praxe je však značně zdlouhavá a v mnoha případech se stejně mívá účinkem. Je skutečností, že ne všichni účastníci jsou schopni adekvátně reagovat, byť jsou zastoupeni advokáty a písemné poučení je sebepečlivější. Jsem toho názoru, že by naznačený problém zčásti vyřešila mediace, smířčí řízení, v rámci kterého by kvalifikovaný úředník, v případě, že se strany usmířit nepodaří, měl poučit účastníky, jakým směrem bude třeba upřít aktivitu ve vztahu k označení skutkových tvrzení a důkazní aktivitu.

Ačkoliv se tedy soudce velice pečlivě snaží být předvídatelný, pravidelně nastává situace, kdy v jednacích sání zjistí, že „účastník dosud nenavrhl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení.“ Nastalá nutnost poučení není

---

³⁵⁾ BARTONÍČKOVÁ Klára. Poučovací povinnost soudu. *Jurisprudence*. 2006, č. 3, s. 14-15. ISSN 1212-9909.

nijak výjimečná, spíš naopak. Žalobci mnohdy bezmyšlenkovitě podávají žaloby naprosto nepřipravené, neúplné, nesnaží se soudci předestřít, jak probíhala mimosoudní jednání mezi účastníky a jaké skutečnosti budou opravdu sporné a náročné na dokazování. Často se totiž zjistí, že žádná předžalobní jednání neprobíhala, nebo probíhala, avšak ve zcela nedostatečném rozsahu.

Není skutečně ničím výjimečným, že se účastník ocitá v důkazní nouzi, která vedla před účinností novely k automatickému zamítnutí žaloby. Nyní však je povinností soudce účastníkovi poskytnout přiměřenou lhůtu k vylepšení jeho procesního postavení. V důkazní nouzi se však pravidelně ocitá především ten účastník, který předtím porušil své procesní povinnosti, nedbá poučení v rámci přípravy jednání a pokynů soudce. Není výjimečná ani ta situace, kdy se podobně chovají obě strany. Pokládám však za zcela nepřijatelné, aby ten z účastníků, který se nechová v procesu odpovědně, profitoval z toho, že musí být poté, kdy opakovaně porušuje své povinnosti, vyzván soudcem k nápravě. Jestliže by druhá strana sporu k procesu přistupovala odpovědně, zcela oprávněně by se musela cítit poškozena a v nerovném postavení. Z jakého důvodu by měl „nepoctivý“ účastník získávat výhodu v podobě hmotně právního poučení a v podobě poskytnutí dodatečné lhůty k nápravě? Účastník opakovaně porušující své povinnosti nemůže být zvýhodňován. Není přípustné, aby takový účastník požíval procesně právní ochrany a aby soudce vedoucí proces nemohl odepřít takovému účastníkovi poučení. Naopak by měl mít možnost a účinné procesní nástroje k tomu, aby jej mohl postihnout, např. rozhodnutím o koncentraci řízení podle své úvahy, bez návrhu účastníků.³⁶⁾

Nejsou také výjimkou situace, kdy v průběhu jednání musí soud prohrávající straně sdělit, „že dle jeho názoru dosud dostatečně neprokázala nějakou skutečnost důležitou pro rozhodnutí. Takové situace můžeme opět rozdělit do dvou skupin.

Do první skupiny patří případy, kdy účastník prozatím nenavrhuje pro prokázání určité podstatné skutečnosti vůbec žádné důkazy. Například žalobce žádá úroky z prodlení z bezdůvodného obohacení od konkrétního data, ale dosud nedoložil, že

---

³⁶⁾ JIRSA Jaromír. Poučovací povinnost soudu po novele a zásady civilního procesu. *Právo a podnikání*. 2005, č. 5, s. 25. ISSN 1211-1120.

by žalovanému byla doručena výzva k plnění. Bez doručení výzvy k zaplacení se však žalovaný do prodlení nemohl dostat. Za takové situace musí soud vyzvat žalobce, aby doručení výzvy žalovanému prokázal, s tím, že pokud tak neučiní, soud mu úrok z prodlení nepřizná.

Do druhé skupiny lze zařadit situaci, kdy účastník důkazy již navrhl, ty byly provedeny, ovšem podle názoru soudu účastníkem tvrzenou skutečnost s jistotou nedokládají. Kupříkladu žalovaný v rámci své obrany uvádí, že již žalobcem požadovanou půjčku vrátil. K prokázání navrhl výslech své družky, ta vrácení půjčky ve své výpovědi potvrdila, avšak soudce dospěl k závěru, že svědectví družky není dostatečně věrohodné. V takovém případě je soud povinen žalovanému svůj náhled na výpověď jeho družky sdělit“ a v souladu s ustanovením § 118a odst. 3 o.s.ř. jej vyzvat, aby označil další důkazy, ze kterých lze vrácení půjčky dovodit.³⁷⁾

„Poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. není třeba opakovat, pokud soud setrvává na svém již sděleném skutkovém a právním stanovisku, a v mezidobí nedošlo k podstatnému doplnění dokazování. Jestliže za takové situace soud před skončením prvního jednání (a znovu před vyhlášením rozsudku) stranám pouze sdělí, že veškeré skutečnosti a důkazy musí označit dříve, než ke koncentraci řízení dojde, a objasní jim podstatu neúplné apelace (§ 119a odst. 1 o.s.ř.), nedopouští se procesní chyby. Proto strany sporu případně i odvolací soud musí věnovat pozornost nejen poučení, které bylo sděleno účastníkům těsně před koncentrací, ale i dříve uděleným hmotněprávním poučením.“³⁸⁾

Druhy poučení podle § 118a o.s.ř. se navzájem doplňují a překrývají. Často nelze přesně určit, kde jeden typ poučení končí a jiný začíná. Pevné funkční vazby mezi právem hmotným a procesním jsou proto důvodem, pro který nelze poučovací povinnost soudu plně oddělit od poučení o právech hmotných. Ve většině případů nelze z poučení o procesních právech zcela vyloučit jeho hmotněprávní aspekty. Proto by měl soud poučení podle § 118a o.s.ř. poskytovat pokud možno najednou.

---

³⁷⁾ SVOBODA Karel. Soud je povinen poučovat. *Právní rádce*. 2007. č. 9, s. 16-18. ISSN: 1210-4817.

³⁸⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 307-308. ISBN: 978-80-7357-414-7.

4. Poučovací povinnost v rámci meritorního rozhodnutí

Meritorním rozhodnutím je označován rozsudek nebo usnesení, kterým se v konečné fázi rozhoduje o projednávané věci a vyslovuje výsledek ve věci samé.

4.1 Poučení uváděná v rozsudku

Pro rozsudek je poučovací povinnost upravena v § 157 odst. 1 o.s.ř., podle kterého se v písemném vyhotovení rozsudku, mimo jiné, také uvede poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek a tam, kde přichází v úvahu nucený výkon rozhodnutí, se uvede poučení o možnosti výkonu rozhodnutí.

„Poučení zde tvoří formální náležitosti rozsudku. Na rozdíl od úpravy před 1.1.2001 není výslovně požadováno pouze poučení o odvolání, ale poučení o všech přípustných opravných prostředcích, nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost. Výslovně se tak odstranily výkladové problémy, zda poučovat i o možnosti podat dovolání. Důsledkem absence poučení o odvolání, lhůtě k odvolání nebo o soudu, u něhož se podává, je prodloužení odvolací lhůty na 3 měsíce od doručení rozhodnutí (stejně jako v případě chybného poučení, že odvolání je nepřipustné). Dále musí rozsudek obsahovat poučení o možnosti výkonu rozhodnutí.“³⁹⁾

Při vyhlášení rozsudku předseda senátu (samosoudce) uvede výrok rozhodnutí v plném znění, odůvodnění rozhodnutí a poskytne poučení o řádném opravném prostředku (odvolání). Poučení o možnosti výkonu rozhodnutí (exekuce) poskytne jen, jestliže se rozhodnutím ukládá povinnost k plnění (alespoň k náhradě nákladů řízení).

„Poučovací část rozsudku soudu prvního stupně obsahuje:

- konkrétní poučení o tom, zda odvolání je či není přípustné, a v případě přípustnosti odvolání též poučení o tom, jak dlouhá je odvolací lhůta a u kterého soudu se odvolání podává;

---

³⁹⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN 1210-6410.

- je-li možné vést podle rozsudku výkon rozhodnutí (soudní exekuci), poučení o této možnosti; přitom je třeba přihlídnout k případné předběžné vykonatelnosti, která nastává ze zákona nebo na základě rozhodnutí soudu;
- v řízení o rozvod manželství poučení o nutnosti hlásit změnu pro vyznačení v občanském příkazu a o možnosti rozvedeného manžela přijmout po rozvodu své dřívější příjmení;
- v řízení o úpravě styků rodičů, prarodičů a sourozenců s dítětem, o výchově dítěte nebo o navrácení dítěte (s výjimkou mezinárodních únosů dětí) poučení ve smyslu § 273 o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte při neplnění povinností stanovených v rozsudku;
- v řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí poučení o možnosti výkonu rozhodnutí odnětím dítěte;
- rozhodnutí, které lze potvrdit jako evropský exekuční titul, musí v poučení obsahovat též adresu soudu, u něhož se podává odvolání.⁴⁰⁾

„Poté, co předseda senátu (samosoudce) poskytne poučení o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí (exekuce) zpravidla účastníky (jejich zástupce nebo zmocněnce) vyzve, aby se vyjádřili, zda se vzdávají odvolání proti vyhlášenému rozhodnutí. Slovo „zpravidla“ užití v § 156 odst. 1 větě třetí o.s.ř. znamená, že předseda senátu (samosoudce) může od výzvy k uvedenému vyjádření upustit, jestliže účastníci (jejich zástupci nebo zmocněnci) nebo některý z nich nejsou při vyhlášení rozhodnutí přítomni, jestliže s postojů účastníků (jejich zástupců nebo zmocněnců) je nepochybné, že s vyhlášeným rozhodnutím nesouhlasí alespoň jeden z nich, který je legitimován k odvolání, nebo jestliže z jiných důvodů nelze očekávat, že by se účastníci (jejich zástupci nebo zmocněnci) mohli práva na odvolání vzdát. Učiní-li takovou výzvu anebo i bez této výzvy, mohou účastníci (jejich zástupci nebo zmocněnci) prohlásit, že proti vyhlášenému rozhodnutí podávají odvolání nebo že se vzdávají odvolání anebo že se k této otázce zatím nebudou vyjadřovat.“⁴¹⁾

---

⁴⁰⁾ DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 209, s. 1084. ISBN: 978-80-7400-107-9.

⁴¹⁾ DRÁPAL Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2002, č. 5, s. 1. ISSN: 1210-6410.

4.2 Poučení uváděné v usnesení

Pro usnesení je poučovací povinnost upravena v § 169 odst. 1 o.s.ř., podle kterého se ve vyhotovení usnesení, mimo jiné, uvede poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek. Podle § 169 odst. 4 o.s.ř. dále platí, že pro odůvodnění usnesení, jímž se rozhoduje ve věci samé, platí obdobně § 157 odst. 2 a 4 o.s.ř.

„Poučovací část usnesení soudu prvního stupně obsahuje konkrétní poučení o tom, zda proti němu odvolání je či není přípustné, a v případě přípustnosti odvolání též poučení o tom, jak dlouhá je odvolací lhůta, a u kterého soudu se odvolání podává.

Usnesení nemusí, na rozdíl od rozsudků, obsahovat poučení o možnosti vést výkon rozhodnutí nebo exekuci podle zákona č. 120/2001 Sb.; tam, kde se usnesením rozhoduje o věci samé, nebo v usnesení o schválení smíru je však vhodné poučení o možnosti domáhat se výkonu rozhodnutí nebo exekuce uvést, obsahuje-li usnesení povinnost k plnění.

U usnesení, kterým byl odmítnut návrh na zápis do obchodního rejstříku proto, že byl podán osobou, která k návrhu není podle zvláštního právního předpisu oprávněna, že návrh nebyl podán způsobem předepsaným podle zvláštního právního předpisu, že návrh neobsahoval všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem, že návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý nebo že k návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být podle zvláštního právního předpisu doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech, je třeba v poučení uvést, jak tyto nedostatky – zřejmě pro případ, že by návrhvatel chtěl návrh znovu podat – odstranit.

Zvláštní požadavky jsou kladeny na poučení obsažené v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Podle § 254 odst. 4 o.s.ř. v něm má být též uvedeno, že „nebudou-li v odvolání uvedeny žádné skutečnosti rozhodné pro nařízení výkonu rozhodnutí, odvolací soud odvolání odmítne“.⁴²⁾

„V souvislosti s poučením o možnosti podat odvolání vzniká situace tam, kde

---

⁴²⁾ DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1140. ISBN: 978-80-7400-107-9.

bylo vydáno opravné usnesení, které se dotýká výroku rozhodnutí. Pak je možné toto rozhodnutí – resp. jeho opravený výrok – napadnout odvoláním v nové patnáctidenní lhůtě, která počíná běžet od právní moci opravného usnesení (§ 204 odst. 1 o.s.ř.). Jestliže opravné usnesení neobsahuje poučení o možnosti podat odvolání i proti opravovanému rozhodnutí, lze z § 204 odst. 2 věta druhá o.s.ř. dovodit, že odvolání proti opravovanému rozhodnutí lze podat ve lhůtě 3 měsíců od doručení opravného usnesení.“ Toto potvrdil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 3 Cdon 113/1996 ze dne 29.9.1997, ve kterém konstatoval: „Jestliže poučení o odvolání neobsahuje údaj o tom, u kterého soudu má být odvolání podáno, lze podat odvolání do tří měsíců od doručení rozhodnutí (§ 204 odst. 2, věta druhá, o.s.ř.).“

„Ustanovení § 204 odst. 2 o.s.ř. upravuje dále odvolací lhůtu v případech, kdy se účastník řídí nesprávným poučením soudu nebo v případě, že rozhodnutí neobsahuje žádné poučení o podání odvolání, nebo nesprávné poučení o tom, že odvolání není přípustné. Mnohokrát byly v judikatuře Nejvyššího soudu řešeny případy, kdy účastníkovi bylo doručeno nepravomocné rozhodnutí, obsahující poučení o možnosti podat odvolání v patnáctidenní lhůtě, avšak na rozhodnutí již byla vyznačena nesprávná doložka právní moci. Dovolací soud pak dovodil, že v takovém případě nastupují stejné účinky, jako u nesprávného poučení o tom, že odvolání není přípustné.“

Na roveň tomu postavil Nejvyšší soud případ vyznačení doložky právní moci na doručovaném nepravomocném rozhodnutí soudu, kdy v rozsudku sp. zn. 2 Cdon 1397/96 ze dne 29.5.1997 uvedl, že vyznačení doložky právní moci na doručovaném nepravomocném rozhodnutí soudu prvního stupně má stejné účinky jako nesprávné poučení o tom, že odvolání není přípustné (§ 204 odst. 2 o.s.ř.)

„Vyskytují se však i případy opačné, tedy kdy je dáno poučení o tom, že odvolání je přípustné, avšak jedná se o věc, ve které odvolání podle § 202 odst. 1, 2 o.s.ř. přípustné objektivně není. Takto vadně poskytnuté poučení nezakládá přípustnost odvolání.“⁴³⁾

---

⁴³⁾ HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 56. ISBN: 978-80-7400-463-6.

5. Poučovací povinnost odvolacího soudu

V případě, že je podáno řádné odvolání, může v souladu s § 210a o.s.ř., v případech v něm vyjmenovaných, rozhodnutí změnit přímo soud prvního stupně, pokud odvolání v celém rozsahu vyhoví. Pokud se tak nestane, je odvolání předáno odvolacímu soudu, pro který platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného.

Odvolací soud může podané odvolání odmítnout (§ 218 o.s.ř.), může napadené rozhodnutí potvrdit (§ 219 o.s.ř.), zrušit (§ 219a o.s.ř.), případně může změnit rozsudek nebo usnesení, jimiž bylo rozhodnuto ve věci samé (§ 220 o.s.ř.).

Co se týká povinnosti soudu poučovat, tak tato povinnost trvá i po předložení opravného prostředku odvolacímu soudu. Stejně jako soud prvního stupně by také odvolací soud měl akceptovat hmotněprávní poučovací povinnost upravenou pro odvolací řízení v ustanovení § 213b o.s.ř. „V § 213b odst. 1 o.s.ř. se odvolacímu soudu ukládá, aby poskytoval účastníkům řízení ve smyslu § 118a o.s.ř. potřebná poučení při odvolacím jednání. Obdobně jako u soudu prvního stupně, u něhož je poskytnutí poučení omezeno (limitováno) principy koncentrace řízení, nesmí poskytování poučení podle § 118a o.s.ř. odvolacím soudem vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s § 205 o.s.ř. a nebo 211a o.s.ř. nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřijatelná.

Při plnění poučovací povinnosti podle § 118a o.s.ř. odvolacím soudem je v první řadě významné, zda je předmětem řízení věc uvedená v § 120 odst. 2 o.s.ř. nebo jiná věc, jejíž projednání je ovládáno systémem úplné apelace (tj. věc výkonu rozhodnutí, exekuční věc, věc konkursní nebo vyrovnací nebo věc v insolvenčním řízení). Protože v řízení o těchto věcech mohou účastníci uplatňovat nové skutečnosti a důkazy bez omezení, není v tomto směru omezena ani poučovací povinnost odvolacího soudu. V řízení o věcech, v němž se postupuje podle pravidel neúplné apelace, jsou nové skutečnosti a důkazy přípustné jen při splnění podmínek uvedených v § 205a o.s.ř. nebo 211a o.s.ř.; pro odvolací soud z toho vyplývá, že smí poskytnout účastníkům poučení podle § 118a o.s.ř., jen jestliže tímto způsobem účastníky směřuje k uplatnění nových skutečností nebo k označení nových důkazů,

jež jsou za odvolacího řízení přípustné, neboť jiné poučení by stejně mělo za následek, že by odvolací soud nemohl – ačkoliv se tak stalo na základě jeho „poučení“ – přihlížet k nepřípustně uplatněným novým skutečnostem nebo novým důkazům.

Z výjimek ze zákazu uplatňování nových skutečností a důkazů v systému neúplné apelace má zvláštní postavení § 205a odst. 1 písm. d) o.s.ř., podle kterého jsou nové skutečnosti a důkazy odvolacím důvodem tehdy, jestliže jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z těchto povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 o.s.ř. Rozhodne-li tedy soud prvního stupně v neprospěch odvolatele proto, že neunesl břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, aniž by mu poskytl řádné poučení podle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 o.s.ř., má to za následek, že potřebné poučení je povinen mu poskytnout vždy odvolací soud, neboť za tohoto stavu věci jsou ve prospěch odvolatele také v systému neúplné apelace přípustné nové skutečnosti nebo nové důkazy; to platí i tehdy, nastala-li za řízení před soudem prvního stupně koncentrace řízení skončením přípravného jednání nebo prvního jednání ve věci, popř. uplynutím lhůty poskytnuté účastníkům k doplnění tvrzení a důkazních návrhů.⁴⁴⁾

„Stává se, že odvolací soud dospěje k jinému skutkovému či právnímu závěru pouze v některé dílčí otázce, která však má na rozhodnutí ve věci samé vliv. V takovém případě ztrácí koncentrace nastolená vyhlášením prvostupňového rozsudku svoji účinnost, co se týče té předběžné otázky, vůči které odvolací soud zaujal jiný skutkový nebo právní názor. Odvolací soud je povinen o svém odchylném skutkovém či právním názoru (a tím i o částečném prolomení koncentrace) strany řízení poučit. Zároveň odvolací soud musí dát účastníkům prostor k doplnění jejich skutkové a právní argumentace.“⁴⁵⁾

---

⁴⁴⁾ DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 209, s. 1724-1725. ISBN: 978-80-7400-107-9.

⁴⁵⁾ SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 190. ISBN: 978-80-7357-414-7.

Rozhodnutí odvolacího soudu by proto nemělo být pro účastníky překvapivé a měl by být i zde ponechán stranám prostor pro reakce na skutkové a právní úvahy odvolacího soudu, zejména tehdy, pokud jsou tyto úvahy odlišné od náhledu soudu prvního stupně.

Co se týká náležitosti vyhotovení rozsudku odvolacího soudu platí § 157 odst. 1, 2 o.s.ř. jen přiměřeně. Odvolací soudy při formulování odůvodnění svých rozsudků vycházejí z § 157 odst. 2 o.s.ř. jen potud, pokud to odpovídá zásadě přezkumné povaze jejich činnosti v odvolacím řízení. „Proběhlo-li však před odvolacím soudem dokazování, musí se odvolací soud v odůvodnění rozhodnutí vypořádat s výsledky dokazování obdobně jako soud prvního stupně.

V rozsudku odvolacího soudu musí být uvedeno konkrétní poučení, zda je nebo není proti němu dovolání přípustné, popřípadě že je přípustné za určitých předpokladů, a v případě přípustnosti dovolání nebo jeho přípustnosti za určitých předpokladů též poučení o dovolací lhůtě, o tom, u kterého soudu se dovolání podává, popřípadě o předpokladech, za kterých může být dovolání přípustné.“ K tomu se vyjádřil také Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 29 Odo 108/2002 ze dne 18.6.2003, podle kterého je odvolací soud povinen v písemném vyhotovení rozsudku poučit účastníky řízení o tom, zda proti jeho rozhodnutí je přípustné dovolání (§ 157 odst. 1, § 211 o.s.ř.). Pokud odvolací soud poskytl účastníkům poučení o dovolání formulované tak, že „Proti tomuto rozhodnutí je možno podat dovolání k Nejvyššímu soudu v Brně za podmínek a z důvodů uvedených v § 237 až 241a o.s.ř., ve znění platném od 1. 1. 2001, ve lhůtě do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, písemně, u soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni“, není dle Nejvyššího soudu takové poučení formulováno jednoznačně tak, aby z něj bylo zřejmé, že dovolání buď je, nebo není přípustné.

Co se týká poučení o dovolání, tak na rozdíl od dovolacího soudu se v poučovací části rozsudku odvolacího soudu neuvádí, že proti němu není přípustné dovolání.

Obdobně je to u usnesení odvolacího soudu. Také v něm musí být uvedeno konkrétní poučení, zda je nebo není proti němu dovolání přípustné, popřípadě že je přípustné za určitých předpokladů, a v případě přípustnosti dovolání nebo jeho

přípustnosti za určitých předpokladů též poučení o dovolací lhůtě, o tom, u kterého soudu se dovolání podává, popřípadě o předpokladech, za kterých může být dovolání přípustné. Stejně jako u rozsudku odvolacího soudu se ani v poučovací části usnesení odvolacího soudu neuvádí, že proti němu není přípustné odvolání.⁴⁶⁾

6. Poučovací povinnost ve vykonávacím řízení

Rovněž ve vykonávacím řízení má soud v určitých, především procesních situacích, povinnost poučovat. Vzhledem k tomu, že řízení o výkon rozhodnutí není ovládáno zásadou projednací, provádí soud rozhodné kroky a vydává rozhodnutí směřující k výkonu rozhodnutí zpravidla bez jednání a bez slyšení stran (§ 253 odst. 2 o.s.ř.).

Poučovací povinnost soudu se v řízení o výkon rozhodnutí vztahuje na všechna procesní práva a povinnosti, které vyplývají z nařízení, provedení a skončení výkonu rozhodnutí. V souladu s ustanovením § 254 odst. 3 o.s.ř., při výkonu rozhodnutí, poskytuje soud účastníkům, jakož i dalším osobám, kterých se výkon rozhodnutí týká, poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Těmito osobami mohou být např. osoby uplatňující svá práva k věcem, právům a majetkovým hodnotám postiženým nařízením výkonu rozhodnutí, přihlašovatelům pohledávek při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti nebo podniku apod. Uvedené poučení je v zásadě shodné s poučením dle § 5 o.s.ř. a soud jej poskytuje bez ohledu na to, zda účastníci vykonávacího řízení jsou nebo nejsou zastoupeni advokátem.

Poučení soud poskytne vždy, jakmile se ukáže, že by účastník vykonávacího řízení nebo jiná osoba na řízení zúčastněná mohla utrpět újmu na svých právech, kterou lze poučením o procesních právech a povinnostech odvrátit. Soud plní poučovací povinnost nejen při jednání, ale při každém úkonu, který činí v řízení o výkon rozhodnutí a využívá přitom procesní poučovací povinnosti vymezené v části druhé občanského soudního řádu.

---

⁴⁶⁾ DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1083. ISBN: 978-80-7400-107-9.

K poskytování poučení dle § 254 odst. 3 o.s.ř. se vyjádřil také Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1473/11 ze dne 1. 12. 2011, ve kterém konstatoval: „Označení účastníka řízení je náležitostí podání. Podle § 43 o.s.ř. předseda senátu usnesením vyzve účastníka, aby opravil nebo doplnil podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti a určí lhůtu k jejich odstranění. Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 22/03 ze dne 6. 4. 2004 vyslovil, že pokud je v podání jako účastník řízení označen někdo, kdo účastníkem řízení nemůže být, má podání vadu, k jejímuž odstranění musí být účastník vyzván. Možnost poskytovat poučení o procesních právech a povinnostech vyplývá pro vykonávací řízení z § 254 odst. 3 o.s.ř. Postup odvolacího soudu, který odvolací návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zamítl, protože vycházel z přesvědčení, že oprávněná stěžovatelka nesprávně označila osobu povinného, aniž by ji však poučil o tomto možném nesprávném označení povinného, se jeví jako příliš formalistický, nerespektující právo na spravedlivý proces. Ústavní soud zde odkazuje na svoji konstantní judikaturu, podle které nepřesné označení účastníka řízení lze odstranit a soud je povinen o tom chybující stranu postupem dle § 5 a § 43 o.s.ř. ve spojení s § 254 odst. 3 o.s.ř. poučit.“

S ohledem na rozsah poučovací povinnosti soudu ve věcech výkonu rozhodnutí se v § 254 odst. 4 o.s.ř. požaduje, aby v usnesení, jímž soud nařizuje výkon rozhodnutí, byl povinný poučen také o tom, že nebudou-li v odvolání uvedeny žádné skutečnosti rozhodné pro nařízení výkonu rozhodnutí, odvolací soud odvolání odmítne. V odvolání je tudíž možno namítat jen takové skutečnosti, které jsou rozhodné pro nařízení výkonu rozhodnutí, neboť pokud by povinný namítal něco jiného, odvolací soud k takovým skutečnostem nesmí přihlížet a odvolání musí odmítnout. Poučení soudu samozřejmě nemůže být v usnesení formulováno v obecné podobě. Má-li opravdu splnit svůj účel, musí z něho být zřejmé také to, jaké skutečnosti se pokládají za rozhodné pro nařízení výkonu rozhodnutí.

Řízení o výkon rozhodnutí se vzhledem ke své podrobné úpravě jeví jako řízení svébytné. Přesto ustanovení § 254 odst. 1 o.s.ř. odkazuje na předchozí části občanského soudního řádu, není-li v části šesté stanoveno jinak a je otázkou, zda je možné v některých případech použít přiměřenou aplikaci hmotněprávního poučení dle § 118a o.s.ř.

IV. PRAKTICKÉ PŘÍKLADY NÁSLEDKŮ NESPLNĚNÍ POUČOVACÍ POVINNOSTI

1. Chyby soudů při plnění poučovací povinnosti

V soudní judikatuře, jejíž snahou je sjednotit rozhodovací praxi v soustavě soudů, jsou publikovaná rozhodnutí bezprostředně závazná pouze pro rozhodnutí v konkrétní věci, ale soudy z nich často čerpají pro přesvědčivost argumentace k výkladu sporných otázek. Navíc jejich publikací nejvyšší soudy do určité míry upozorňují, jakým způsobem budou velmi pravděpodobně rozhodovat v obdobných případech, pokud se jimi budou zabývat. Publikace judikatury tak přispívá nejen k předvídatelnosti soudního rozhodování, ale také k právní jistotě zúčastněných stran. V soudní judikatuře se objevují také případy zjištění chyb, kterých se dopustily soudy při plnění své poučovací povinnosti a některé z nich bych si zde dovolila připomenout, jsou jimi např.:

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 100/2000 ze dne 1. 11. 2000, týkající se nesprávného nebo nejasného poučení soudu, kdy argumentaci Ústavního soudu lze nepochybně použít i v případě nejasného procesního poučení, k němuž došlo v „běžných“ civilních sporech:

„Jestliže soud poučí účastníka nepřiliš jasným, a proto zavádějícím způsobem, účastník se tímto poučením řídí a soudy jeho žalobu z tohoto důvodu zamítnou, došlo ke zmaření možnosti meritorního projednání restitučního nároku, což v konečných důsledcích vede k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

V odůvodnění Ústavní soud uvedl, že poučovací povinnost podle § 5 o.s.ř. vystupuje do popředí zejména v případech, kdy se demokratická společnost snaží alespoň částečně zmírnit následky majetkových a jiných křivd vzniklých porušováním obecně uznávaných lidských práv a svobod. Proto je nezbytné, aby soudy věnovaly jejímu splnění náležitou péči, aniž by porušily nestrannost soudu vůči účastníkům.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 813/2001 ze dne 27. 8. 2003, týkající se povinnosti důkazní jako procesní povinnosti: „Povinnost důkazní uložená

účastníkům řízení je povinností procesní. O této povinnosti a o z ní vyplývajícím důkazním břemenu je proto soud účastníky povinen (ve smyslu § 5 o.s.ř.) poučit.“

V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že během řízení nebyla prokázána jeho tvrzení, a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, nebyla pro nečinnost účastníka, nebo (objektivně vzato) nemohla být prokázána. Stěžovatelka (právnícká osoba) podle názoru odvolacího soudu neunesla důkazní břemeno svého tvrzení o tom, že jejím jménem uzavřely smlouvu o úvěru osoby, které za ni byly oprávněny jednat. Odvolací soud závěr neunesení důkazního břemene dovolatelky co do oprávnění osob jednajících za ni učinil, aniž by dovolatelku poučil o její procesní povinnosti označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Zatížil tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a ke které dovolací soud ve smyslu ustanovení § 242 odst. 2 věty druhé o.s.ř. přihlíží, i když nebyla v dovolání uvedena.

2. Následky nesplnění poučovací povinnosti v soudní praxi

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 169/2001 ze dne 31. 1. 2001, týkající se následku nepoučení o právu žádat o ustanovení zástupce během nalézacího řízení:

„Jestliže soud nepoučí účastníka o možnosti žádat o ustanovení zástupce z řad advokátů, dopouští se procesní chyby, pokud jsou splněny podmínky pro využití tohoto ustanovení. Jestliže se však během řízení finanční situace účastníka zlepší a předpoklady pro ustanovení zástupce z řad advokátů pominou, je třeba na základě konkrétních okolností případu posoudit, zda následky nepoučení (a tím včasného neustanovení zástupce z řad advokátů) mohlo způsobit nesprávné rozhodnutí ve věci.“

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1122/2006 ze dne 3. 7. 2006, týkající se nedostatku poučení o právu žádat zástupce podle § 30 o.s.ř. v řízení o odvolání:

„Jestliže odvolatel v průběhu lhůty, jež mu byla určena ke splnění podmínky povinného zastoupení, nepožádal o ustanovení zástupce, nebyl založen počátek nového běhu lhůty k doplnění údajů o tom, v jakém rozsahu nebo z jakých důvodů se rozhodnutí odvolacího soudu napadá (§ 241b odst. 3 o.s.ř.). Ani tehdy, došlo-li k tomu jen proto, že mu nebylo poskytnuto poučení podle § 30 o.s.ř. V takovém případě lze dovolání doplnit o chybějící náležitosti ve lhůtě čtyř měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu podle § 240 odst. 3 věty druhé o.s.ř.“

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2520/2004 ze dne 17. 5. 2005, týkající se následku nepoučení o možnosti namítat podjatost soudce:

„I. Neposkytne-li soud za řízení v rozporu s ustanovením § 15a odst. 1 o.s.ř. účastníkům poučení o tom, že mají právo vyjádřit se k osobám soudců a přísedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout, má to pouze za následek, že účastník může během řízení uplatnit námitku podjatosti i po prvním jednání, kterého se zúčastnil soudce (přísedící), o jehož vyloučení jde, popřípadě po uplynutí lhůty 15 dnů počítané ode dne, kdy se o důvodu vyloučení dozvěděl nebo kdy tento důvod vznikl.

II. Nedostatek poučení podle ustanovení § 15a odst. 1 o.s.ř. nepředstavuje vadu, která by mohla být za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“

V. ZÁVĚR

1. Závěr

Civilní proces (jako každý jiný proces) se s rozvojem společnosti neustále vyvíjí a jeho podobu ovlivňuje velké množství různých faktorů. Patří mezi ně např. politické zájmy, společenské změny, vliv práva Evropské unie a mezinárodního práva, dostupnost možnosti projednání věci soudem, ale hlavně samotná osobnost soudce.

Zejména v naší soudní praxi je velice důležitá osobnost soudce, v jehož rukách především spočívá to, jak řízení probíhá a kdy se účastníci dočkají konečného vyřešení své kauzy. Přestože je v posledních letech v účastnících posilován pocit odpovědnosti za výsledek řízení, je to i nadále soudce, který je zodpovědný nejen za spravedlivý, ale také za kvalitní, rychlý a efektivní průběh procesu.⁴⁷⁾

V této souvislosti je velice důležitým nástrojem soudce řádné a včasné poučení, kterým může výrazně ovlivnit nejen např. délku řízení, ale hlavně úspěch nebo naopak neúspěch účastníka ve věci samé.

„Smyslem poučovací povinnosti je, že naplňuje základní zásadu na soudní ochranu práv. Soud tedy poučuje proto, aby nenastala nemožnost realizace práva jen kvůli neznalosti procesních pravidel. Krajním pojetím poučovací povinnosti je požadavek, aby soud upozornil účastníka na vše, co může uplatnit, aby byl v řízení úspěšný, což však může vést a v minulosti vedlo ke vzniku pochybností o nestrannosti soudce, kdy jedné straně se může oprávněně jevit, že protistraně je pomáháno více.“⁴⁸⁾

Je otázkou, zda má soud důkladně poučovat účastníky pouze tam, kde mu tuto povinnost zákon výslovně ukládá (tzn., kde je přímo v zákoně uvedeno, že o těchto skutečnostech soud účastníka poučí), nebo se má podrobněji zapojovat i do výkladu

---

⁴⁷⁾ JIRSA Jaromír. Civilní proces po účinnosti souhrnné novely občanského soudního řádu a několik dalších úvah nad jeho perspektivami. *Právní rozhledy*. 2011, č. 5, s. 153. ISSN: 1210-6410.

⁴⁸⁾ HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10, s. 487. ISSN: 1210-6410.

těch ustanovení, kde má soud za povinnost např. někoho vyzvat, nebo jej na něco upozornit. Přestože jsou v některé odborné literatuře (např. Škárová M. a kolektiv, 2009, s. 17) uváděny, jako příklady ustanovení obsahující poučovací povinnost, také ustanovení, kde o.s.ř. výslovně o poučovací povinnosti nehovoří (např. § 294 odst. 3 o.s.ř.), domnívám se, že takto formulované povinnosti soudu nelze chápat jako povinnosti poučovací.

O stále rostoucím významu a důležitosti poučovací povinnosti není sporu, ale i v současné době jsou odlišné názory na obsah a rozsah poučení soudem, zejména na poučení hmotněprávní, za které je považováno poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. Na jedné straně jsou slyšet hlasy, že soud nemá poskytovat hmotněprávní poučení, protože tím pomáhá pouze jednomu nebo několika účastníkům sporu a narušuje se tím jejich rovnost v občanském soudním řízení, která vychází z Ústavy České republiky⁴⁹⁾, dále z Listiny základních práv a svobod⁵⁰⁾ a současně je upravena v § 18 odst. 1 o.s.ř. Na druhé straně je upozorňováno na to, že čím více zákon přenáší povinnosti na účastníky řízení, kteří většinou nemají hlubší znalost práva a jsou často bez právního zastoupení, tím více musí dbát soud na to, aby účastníci mohli své povinnosti unést. Toto lze zabezpečit pouze tím, že soud poskytne účastníkům sporu také hmotněprávní poučení o tom, v čem musí spočívat podstata jejich skutkového a právního tvrzení a podstata jejich důkazního břemene, a že je upozorní na své vlastní skutkové a právní úvahy.

Jsem názoru, že deklarovaná rovnost účastníků řízení by neměla být na úkor prosazení spravedlnosti a spor by měl být rozhodován za situace, kdy všichni účastníci dostali (někteří i poskytnutím hmotněprávního poučení) stejný prostor pro to, aby uplatnili svá práva. Navíc i takové poučení, které je směřováno pouze k některému z účastníků, je poskytnuto soudem na jednání veřejně, takže jsou s jeho obsahem obeznámeni i ostatní účastníci sporu.

Jsem rovněž přesvědčena, že se tímto způsobem poučování omezí případy, kdy „kvalifikovaný“ účastník půjde do sporu proto, že bude očekávat, že práva neznalá

---

⁴⁹⁾ Čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky: „Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva“.

⁵⁰⁾ Čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod: „Všichni účastníci jsou si v řízení rovni“.

protistrana neposkytne ta správná tvrzení nebo nepředloží ten správný důkaz, který má k dispozici a v důsledku své neznalosti neunese břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, a on tak dosáhne úspěchu ve sporu, aniž by byl v právu. Pokud by zákonem omezené hmotněprávní poučení nemohlo být poskytnuto, ztěžovalo by to prosazení spravedlnosti.

Všechno má ale samozřejmě své hranice, a zde se vracím k významu osobnosti soudce, neboť při dodržení obecných zásad bude soudce vždy tím, kdo bude stanovovat obsah a rozsah poskytované poučovací povinnosti a určovat její míru tak, aby zajistil spravedlivý proces a nenarušil rovnost účastníků řízení.

Pokud by se účastník v rámci civilního řízení u soudu prvního stupně domníval, že byla ze strany soudu porušena rovnost účastníků řízení nebo naopak, že byl krácen na svých právech např. tím, že nebyl dostatečně poučen a v důsledku toho ve sporu neuspěl, může proti rozhodnutí podat odvolání a pokud mu soud prvního stupně, postupem dle § 210a o.s.ř., v autoremeduře nevyhoví, posoudí jeho domněnku odvolací soud. Tím je, dle mého názoru, dostatečně zaručeno, že nebude porušeno právo na soudní ochranu garantovanou v Hlavě páté Listiny základních práv a svobod. K tomu přispívá, dnes již celá řada, rozhodnutí nejvyšších soudů, která pomáhají sjednotit rozhodovací praxi v soustavě soudů a přispívají jak k předvídatelnosti soudního rozhodování, tak k právní jistotě zúčastněných stran.

2. Seznam použitých pramenů a literatury

Knižní literatura

DRÁPAL Ljubomír, BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

HROMADA Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013.

HAMUĽÁKOVÁ Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. 1. Vydání, Praha: Leges, 2010.

SVOBODA Karel. *Dokazování*. 1. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009.

SVOBODA Karel. *Nové instituty českého civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer.

SVOBODA Karel, SMOLÍK Petr, LEVÝ Jiří, ŠÍNOVÁ Renáta a kolektiv. *Občanský soudní řád*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013.

SVOBODA Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení*. 1. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2009.

SVOBODA Karel. *Žaloba v civilním řízení*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer.

STAVINHOVÁ Jaruška, SCHELLEOVÁ Ilona. *Občanské právo procesní /I/*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita - právn. fakulta, 1994.

ŠKÁROVÁ Marta a kolektiv. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2009.

WINTEROVÁ Alena a kolektiv. *Občanské právo procesní, studijní příručka*. 1. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 1996.

Časopisecká literatura

BARTONÍČKOVÁ Klára. Poučovací povinnost soudu. *Jurisprudence*. 2006, č. 3.

BUREŠ Jaroslav a DRÁPAL Ljubomír. Co se změnilo na poučovací povinnosti soudu v občanském soudním řízení? *Právní praxe*. 1994, č. 4.

BUREŠ Jaroslav. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řízení účinná od 1. 7. 2009. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 12.

DAVID Ludvík. Poznámky k poučení účastníků soudem podle § 118a odst. 1, 2 o.s.ř. *Právní praxe*. 2001, č. 3.

DAVID Ludvík. Dokáže český soudce správně poučit účastníka při změně názoru na právní kvalifikaci žaloby? *Právní rozhledy*. 2003, č. 7.

DRÁPAL Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2002, č. 5.

HROMADA Miroslav, HORÁK Pavel. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*. 2003, č. 10.

JIRSA Jaromír. Poučovací povinnost soudu po novele a zásady civilního procesu. *Právo a podnikání*. 2005, č. 5.

JIRSA Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. *Právní rozhledy*. 2009, č. 6.

MACUR, Josef. Problémy legislativní úpravy poučovací povinnosti soudu v civilním řízení. *Právní rozhledy*. 1998, č. 12.

MACUR Josef. Soudcovská vysvětlovací povinnost v civilním řízení. *Soudce*. 2000, č. 10.

SVOBODA Karel. Soud je povinen poučovat. *Právní rádce*. 1001, č. 9.

SVOBODA Karel. Totožnost skutku v civilním sporu. *Právní rozhledy*. 2010, č. 22.

STAVINHOVÁ Jaruška a LAVICKÝ Petr. Sankce v civilním právu procesním. *Právní fórum*. 2008, č. 9.

WINTEROVÁ Alena. Koho o čem v procesu poučovat? *Právní praxe*. 1995, č. 1.

WINTEROVÁ Alena. K poučovací povinnosti soudů. *Právní praxe*. 1995, č. 6.

Ostatní

SVOBODA, Karel. *Poučovací povinnost soudu v českém civilním procesu*. Plzeň, 2006. Rigorózní práce. Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni, Katedra občanského práva.

Judikatura

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 63/96 ze dne 25.6.1997.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 100/2000 ze dne 1.11.2000.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1473/11 ze dne 1.12.2011.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 22/03 ze dne 6.4.2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 1397/96 ze dne 29.5.1997.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cdon 113/1996 ze dne 29.9.1997.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1491/2002 ze dne 20.3.2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2520/2004 ze dne 17.5.2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5030/2008 ze dne 12.1.2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1856/2002 ze dne 25.2.2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 4426/2011 ze dne 25.1.2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 108/2002 ze dne 18.6.2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 813/2001 ze dne 27.8.2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3977/2009 ze dne 31.1.2012.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 CZ 31/66 ze dne 30.6.1965.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1122/2006 ze dne 3.7.2006

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 63/2004 ze dne 25.2.2004.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 169/2001 ze dne 31.1.2001.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1032/2009 ze dne 13.7.2011.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 223/2001 ze dne 13.2.2001.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 144/97 ze dne 2.6.1997.

3. Cizojazyčné resumé - Summary

The master's thesis „Duty of the court to instruct in civil procedure“ deals with the significance, comprehensiveness and importance of the duty of the court to instruct in the course of civil procedure on the grounds of Act No. 99/1963 Coll., Civil Procedure Act, as its main source. In the introductory section, a development of the duty to instruct in the procedural law and its historical connections are briefly summarized. By using juristic theory, the terms duty to instruct and civil procedure are defined and characterized, followed by a description of the forms of instructing and analysis of the content of the duty to instruct.

In addition, an analysis is made of the existing legal regulation of the duty to instruct in civil procedure and an effort is made to evaluate the impact of the duty to instruct on the course and a result of the proceedings, dealing mainly with the description of individual kinds of the duty to instruct regulated by Civil Procedure Act, their current regulation, their specific elements, and their mutual relationship.

The emphasis is placed on a comprehensive elaboration of the general duty to instruct and an analysis of other kinds of instructing regulated by Civil Procedure Act that are by juristic theory in summary included under the term special duties to instruct. Of these, the highest attention is paid to the issue of the duty to instruct about substantive law that is individually dealt with in the section devoted to the application of the duty to instruct in certain proceedings.

In the section dealing with the application of the duty to instruct in certain proceedings (e.g. out-of-court settlement, pre-trial proceedings, appellate proceedings, execution proceedings), the differences in the procedures of these proceedings are described and the contents of the respective duties to instruct that the

court has to provide the involved parties with in the course of proceedings are elaborated more comprehensively. There is also mentioned the duty to instruct within meritorious decision, however, the highest attention is paid to the issue of the application of the duty to instruct pursuant to Sec. 118a (1 to 3) of Civil Procedure Act that is called the duty to instruct about substantive law.

By closing, certain practical examples of the consequences of a non-compliance with the duty to instruct that appeared in the judgements of courts are included. Despite the fact that these judgements of supreme courts are immediately binding for the decisions on a concrete case, they help to unify the practice of decision making in the system of courts and they thus contribute to the possibility of anticipation of court judgements and to legal certainty of involved parties.